SÖDERTÖRNS TINGSRÄTT
SVERIGES DOMSTOLAR

Familjemåls-PM

Datum	Diarienr
2024-03-12	**TSN 2024-88**

Författare

Familjerättsgruppen, Södertörns tingsrätt

Handläggning av familjemål

Gemensamma rutiner vid Södertörns tingsrätt

Innehåll

1 Indispositiva tvistemål 6

1.1 Vad är ett indispositivt tvistemål? 6
1.2 Vem har behörighet? 6
1.3 Vem bereder de indispositiva målen? 6
1.4 Vad är familjedomarens funktion? 7
1.5 Vilka mål är inte lämpliga för tingsfiskaler att handlägga? 7
1.6 Vem är ansvarig för beredningen? 7
1.7 Vad ska man kontrollera i ansökan? 8
1.7.1 Domstolshandläggaren kontrollerar ansökan i alla mål enligt följande: 8
1.7.2 Särskilt vid mål om äktenskapsskillnad 8
1.7.3 Särskild vid fråga om vårdnad, boende eller umgänge 8
1.7.4 Särskilt vid gemensam ansökan 9
1.7.5 Informationssamtal 9
1.8 Ansökningsavgift 9
1.9 Rättshjälp 9
1.10 Vem är behörig (har rätt) att föra talan? 10
1.11 Rätt domstol 11
1.11.1 Mål om äktenskapsskillnad 11
1.11.2 Mål om vårdnad, boende och umgänge 12
1.11.3 Mål om fastställelse av faderskap och hävning av faderskap 12
1.12 Foruminvändning 13
1.13 Ofullständig ansökan 13
1.14 Mål med internationell anknytning 14
1.15 Översättning av handlingar 14
1.16 Information om behandling av personuppgifter 14
1.17 Sekretess i familjemål 14

2 Mål om vårdnad, boende och umgänge 14

2.1 Vad ska kontrolleras i stämningsansökan? 14
2.2 God man 15
2.3 Utfärda stämning 15
2.3.1 Utan kallelse till muntlig förberedelse 15
2.3.2 Med kallelse till muntlig förberedelse 15
2.4 Svaromålet kommer in/tiden har gått ut för att svara 16
2.5 Inhämta yttranden och utredningar från socialnämnden 16
2.5.1 Inledning 16
2.5.2 Upplysningar enligt 6 kap. 19 § andra stycket föräldrabalken 17
2.5.3 Upplysningar enligt 6 kap. 20 § föräldrabalken, s.k. snabbupplysningar 17
2.5.4 Vårdnads-, boende- och umgängesutredning (VBU), 6 kap. 19 § 3 st FB 19
2.5.5 Yttrande om umgängesstöd enligt 6 kap. 15 c § FB 20
2.6 Samarbetssamtal/Medlare 20
2.7 Remisstider 21

2.8 Sätta ut målet till muntlig förberedelse ... 21
2.9 Syftet med den muntliga förberedelsen ... 21
2.10 Protokoll vid den muntliga förberedelsen ... 23
2.11 Handläggarnas uppgifter efter muntlig förberedelse ... 24
2.12 Nya yrkanden ... 24
2.13 Samförståndslösning under förberedelsen ... 24
2.14 Åtgärder efter vårdnadsutredningen ... 25
2.15 Planera för huvudförhandlingen ... 25
2.16 EU-intyg om domar och umgänge ... 25
2.17 Socialnämndens uppföljning av umgängesstöd ... 26
3 Gemensam ansökan om vårdnad ... 26
3.1 Vad ska kontrolleras i ansökningen? ... 26
3.2 Ofullständig ansökan ... 26
3.3 Den fortsatta handläggningen ... 26
4 Gemensam ansökan om äktenskapsskillnad ... 26
4.1 Vad ska kontrolleras i ansökningen? ... 26
4.2 Ofullständig ansökan ... 27
4.3 Underrättelse till socialnämnden då makarna inte begär upplösning av den gemensamma vårdnaden ... 27
4.4 Tillfälle att lämna upplysningar om parterna begär upplösning av den gemensamma vårdnaden ... 27
4.5 Ska äktenskapsskillnaden föregås av betänketid eller inte? ... 27
4.6 Särlevnad ... 28
4.7 Underrättelse om betänketid ... 28
4.8 Fullföljd av äktenskapsskillnad ... 29
4.9 Om fullföljd inte inkommer ... 29
4.10 Interimistiska beslut ... 29
4.11 Återkallelse ... 30
4.12 Avgöra målet genom dom ... 30
5 Ansökan om stämning i mål om äktenskapsskillnad m.m. ... 30
5.1 Vad ska kontrolleras i ansökningen? ... 30
5.2 Ofullständig ansökan ... 31
5.3 God man ... 31
5.4 Underrättelse till socialnämnden ... 31
5.5 Ska äktenskapsskillnaden föregås av betänketid eller inte? ... 31
5.6 Särlevnad ... 31
5.7 Underrättelse om betänketid ... 31
5.8 Fullföljd av äktenskapsskillnad ... 31
5.9 Om fullföljd inte inkommer ... 32
5.10 Interimistiska beslut ... 32
5.11 Återkallelse ... 32
5.12 Att avgöra målet genom dom ... 32
5.13 Att registrera omloppstid i Vera ... 32

6 Kvarboenderätt / kvarsittanderätt....32
6.1 Inledning....32
6.2 Rättens sammansättning....33
7 Faderskapsmål....33
7.1 Allmänt om faderskapsmål....33
7.2 Talerätt – vem är part och vem har rätt att väcka talan?....33
7.3 Forum....34
7.4 Att handlägga mål om faderskap....34
7.4.1 Inledande kontroller, ansökningsavgift och rättshjälp....34
7.4.2 Förordna god man?....34
7.4.3 Utfärda stämning m.m.....35
7.4.4 Blodundersökning/DNA-undersökning....35
8 Mål om moderskap....36
8.1 Allmänt om moderskapsmål....36
8.2 Vem är part och vem har rätt att väcka talan?....36
8.3 Forum....37
8.4 Att handlägga mål om moderskap....37
8.4.1 Förordna god man?....37
8.4.2 Utfärda stämning....37
8.4.3 Blodundersökning/DNA-undersökning....37
8.4.4 MUF/HUF....37
9 Mål om underhållsbidrag....37
9.1 Dispositiva mål....37
9.2 Indispositiva mål med dispositivt inslag....38
9.3 Forum m.m.....38
9.4 Partsställning....39
9.5 Rättshjälp....39
9.6 Utfärda stämning och kallelse till förhandling m.m.....39
10 Verkställighetsärenden....39
10.1 Inledning....39
10.2 Internationella förhållanden....40
10.3 Åtgärder när en ansökan om verkställighet kommer in....40
10.3.1 Är tingsrätten behörig att handlägga ärendet?....40
10.3.2 Vilken avdelning ska handlägga ärendet?....40
10.3.3 Inledande handläggningsåtgärder....40
10.4 Rättshjälp....41
10.5 Skriftväxling....41
10.6 Medling....41
10.7 Sammanträde....41
10.7.1 När ska sammanträdet hållas?....41
10.7.2 Vilka ska kallas till sammanträdet?....42

10.7.3 Rättens sammansättning....42
10.8 Kan domstolen begära in uppgifter från socialtjänsten?....42
10.9 Jäv?....42
10.10 Tingsrättens prövning....42
10.11 Rättegångskostnader....43
11 Överflyttande av vårdnad och särskilt förordnad vårdnadshavare....43
11.1 Överflyttande av vårdnaden till familjehemsföräldrar (6 kap. 8 § FB)....43
11.1.1 Bakgrund....43
11.1.2 Talerätt och partsställning....43
11.1.3 Kontroller....43
11.1.4 Utfärda stämning....43
11.1.5 Parallella processer – handlägg mål gemensamt....43
11.2 Tillfällig vårdnadshavare (6 kap. 10 d § FB)....44
11.2.1 Bakgrund....44
11.2.2 Kontroller....44
11.2.3 Utfärda stämning....44
11.3 Särskilt förordnade vårdnadshavare för ensamkommande barn (6 kap. 8 a § FB)....44
11.3.1 Bakgrund....44
11.3.2 Talerätt och partsställning....45
11.3.3 Kontroller....45
11.3.4 Utfärda stämning....45
12 Familjemål med internationell anknytning....45
12.1 Lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap....45
12.2 Bryssel II-förordningen....46
12.3 Verkställighetsförklaring....46
12.4 Särskild vårdnadstalan efter vägrat återlämnande av barn enligt Haagkonventionen....47
13 Mallar och lathundar....47
13.1 Bilaga 1 – Flödesschema mål om vårdnad boende och umgänge....48
13.2 Bilaga 2 – Flödesschema faderskapsmål....49
13.3 Bilaga 3 – Flödesschema verkställighetsärenden....50
13.4 Bilaga 4 – Sammanställning av kallelsescheman....51
13.5 Bilaga 5 – Mallar i Vera....55

1 Indispositiva tvistemål

1.1 Vad är ett indispositivt tvistemål?

Indispositiva mål är sådana mål där parterna inte kan träffa en förlikning om saken utan där frågorna måste prövas i sak av domstol, t.ex. mål om äktenskapsskillnad, vårdnad, boende, umgänge och faderskap. I fråga om vårdnad, boende och umgänge kan dock parterna träffa ett avtal som godkänns av socialnämnden. Mål som endast avser underhåll till barn är dispositiva och behandlas i avsnitt 9 nedan.

1.2 Vem har behörighet?

Notarie och domstolshandläggare har enligt 16 § förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion efter förordnande från lagmannen eller chefsrådmannen behörighet att vidta åtgärder för beredningen av mål och ärenden (däribland familjemål). Behörigheten framgår av aktuellt förordnande.

Efter förordnande kan notarie få behörighet att enligt 18 § tingsrättsinstruktionen handlägga bl.a. följande mål.

- mål om äktenskapsskillnad och därmed sammanhängande frågor samt mål rörande vårdnad om barn, barns boende och umgänge med barn, som har inletts genom gemensam ansökan, dock inte mål som har blivit tvistiga sedan ansökan gavs in (4 p.)
- mål enligt 14 kap. 12 § äktenskapsbalken första meningen, dvs. mål där endast frågan om äktenskapsskillnad är uppe (när betänketid inte krävs eller har löpt ut) (11 p.)

Förordnande får inte avse mål som är omfattande eller svåra eller som av någon annan orsak kräver särskild erfarenhet.

1.3 Vem bereder de indispositiva målen?

Domstolshandläggarna bereder de gemensamma ansökningarna om äktenskapsskillnad (se avsnitt 4). Vid behov rådgör handläggaren med familjedomaren eller annan domare. Behörig notarie meddelar dom i målet.

En gemensam ansökan blir tvistig t.ex. genom att det kommer en begäran i fråga om vårdnad eller boende från en av parterna och den andre parten inte medger det. Samråd ska då ske med familjedomaren om den fortsatta handläggningen av målet.

De domstolshandläggare som har behörighet svarar för beredning av de tvistiga målen, dvs. utfärdar stämning, bereder socialnämnden tillfälle att yttra sig, sätter ut målet till muntlig förberedelse, sköter skriftväxlingen mellan parterna och expedieringarna. Om handläggarna är osäkra samråder de med familjedomaren eller annan domare. Domstolshandläggarna bereder familjemålen på eget ansvar.

1.4 Vad är familjedomarens funktion?

På varje avdelning ska en rådman vara utsedd till familjedomare. Den rådmannen har ett särskilt ansvar för familjemålen inklusive verkställighetsmålen. Ansvaret innebär att familjedomaren

- kontinuerligt följer upp beredningen av familjemålen (drivningsansvar)
- utgör ett stöd åt domstolshandläggarna och notarierna i beredningen av familjemål och kunskapskälla åt kollegorna. Detta utesluter dock inte att andra domare är stöd åt domstolshandläggare och notarier
- ansvarar för att tingsfiskalerna inte tilldelas sådana familjemål som kan antas kräva särskild erfarenhet
- medverkar i träffar med övriga familjedomare samt i samverkansmöten med de olika familjerätterna
- deltar i kurser och utbildningar i familjerätt som anordnas av Domstolsakademin m.fl. samt i de träffar som anordnas i nätverk mellan domare (humanjuristdomarna)
- informerar avdelningen från kurser och möten
- undervisar nya handläggare och notarier om handläggningen av familjemål.

På tingsrätten finns en samordnande familjemålsdomare som är kontaktpunkt utåt och sammankallande till familjedomarmöten och samverkansmöten m.m.

1.5 Vilka mål är inte lämpliga för tingsfiskaler att handlägga?

Enligt utbildningsplanen ska tingsfiskalerna inledningsvis ha muntliga förberedelser i indispositiva mål och under den senare delen även ha huvudförhandlingar i sådana mål. Tingsfiskaler får dock inte tilldelas arbetsuppgifter som kräver särskild erfarenhet enligt 11 § tingsrättsinstruktionen.

Exempel på familjemål som kräver särskild erfarenhet kan vara mål där följande omständigheter förekommer

- påståenden om allvarligt våld och hot i familjen inklusive hedersrelaterat våld
- allvarlig psykisk sjukdom i familjen
- barn med allvarliga funktionshinder
- reell risk för bortförande av barn
- hög konfliktnivå mellan parterna och upprepade anmälningar och processer

Familjedomaren, chefsrådmannen eller ställföreträdaren för chefsrådmannen ansvarar i första hand för att sådana mål inte tilldelas tingsfiskalerna. Om det först senare när fiskalen börjat handlägga målet kommer fram att det finns ovan nämnda omständigheter ska fiskalen rådgöra med familjedomaren, alternativt chefsrådmannen, om den fortsatta handläggningen ska flyttas över till en rådman.

1.6 Vem är ansvarig för beredningen?

Av arbetsordningen på respektive avdelning framgår vilken domare som har drivningsansvar för tvistiga familjemål före och efter muntlig förberedelse.

1.7 Vad ska man kontrollera i ansökan?

1.7.1 Domstolshandläggaren kontrollerar ansökan i alla mål enligt följande:

- Är ansökningsavgiften betald eller finns ansökan om rättshjälp?
- Finns namn, adress, telefonnummer och personnummer på parterna?
- Är ansökan undertecknad av käranden eller ombud?
- Finns fullmakt för ev. ombud (se vidare avsnitt 1.10)?
- Finns personbevis (inte äldre än 3 månader)? Är det rätt typ av personbevis för det aktuella målet? Om rätt personbevis inte finns inhämtas informationen från Infotorg. Om det är fråga om personer med sekretess i folkbokföringen införskaffas personbevis från Skatteverket via mejl.
- Stämmer uppgifterna i ansökan överens med uppgifterna i personbeviset?
- Finns det uppgift om rättens behörighet om det inte framgår på något annat sätt?
- Har ansökan getts in vid rätt domstol (se avsnitt 1.11 och 1.12)?
- Finns en bestämd begäran (yrkande) som är möjlig enligt lag och kan verkställas?
- Finns en redogörelse för de omständigheter som åberopas till stöd för talan?
- Finns det bevisuppgift? (oftast inte nödvändigt vid målets inledande, se avsnitt 1.13)
- Begärs interimistiskt beslut i fråga om boende, umgänge, vårdnad, kvarboende eller besöksförbud och vilka skäl anger man för det?

1.7.2 Särskilt vid mål om äktenskapsskillnad

- Finns uppgift om att någon av makarna varaktigt bor tillsammans med och har vårdnaden om barn under 16 år (för fråga om betänketid)
- Finns uppgift om makarna har makarna har gemensamma barn under 18 år?
- Finns särlevnadsintyg, dvs intyg att makarna levt isär i minst 2 år, eller annan tydlig uppgift i personbevis? Se vidare avsnitt 4.6.

1.7.3 Särskild vid fråga om vårdnad, boende eller umgänge

- Är parternas barn under 18 år?
- Har föräldern som framställer ett yrkande om vårdnad, boende eller umgänge deltagit i informationssamtal hos familjerätten? Ett **intyg** om sådana samtal ska ges in till tingsrätten.
- Om yrkande om vårdnad, boende och/eller umgänge redan är upptaget i målet, om föräldrarna är överens, om socialnämnden väcker talan eller om det finns **särskilda skäl** krävs inget informationssamtal. **Domare** avgör om särskilda skäl finns.
- Om inget intyg finns och inga särskilda skäl framförs ska parten vid äventyr av avvisning kompletteringsföreläggas att inom 7 dagar ge in ett intyg alternativt utveckla varför yrkandet ändå ska tillåtas. Kommer inget intyg och särskilda skäl inte finns ska yrkandet **avvisas**.

- Om stämningsansökan innefattar dels yrkande om äktenskapsskillnad, dels yrkanden om vårdnad/boende/umgänge men intyg eller utveckling av särskilda skäl saknas – **avvakta med att utfärda stämning** tills frågan yrkandena om vårdnad mm får upptas till prövning är avgjord.
- **Innan** eventuellt beslut om rättshjälp fattas, kontrollera att det finns samtalsintyg eller beslut om att yrkandet får tas upp utan intyg. För att frågan om rättshjälp inte ska glömmas bort bör man lägga en bevakning på samma tid som käranden fått på sig att inkomma med intyg/särskilda skäl.

1.7.4 Särskilt vid gemensam ansökan

- Är ansökan undertecknad av båda parter?
- Intyg om informationssamtal behövs inte.

1.7.5 Informationssamtal

Den som först framställer yrkande om vårdnad, boende eller umgänge måste ha gått på informationssamtal hos familjerätten. Föräldrarna ska då få information som syftar till att hitta den lösning som är bäst för barnet. Föräldrarna ska av familjerätten erbjudas samarbetssamtal eller stöd i annan form. Samtalet måste ha ägt rum inom ett år före det att yrkandet framställs. Tanken är att informationssamtalen ska ske med föräldrarna gemensamt men det är tillräckligt att den förälder som framställer ett yrkande har deltagit. Att informationssamtal kan ske enskilt framgår av 6 § lagen om informationssamtal.

Prövning av om det finns särskilda skäl att ta upp ett yrkande trots att inga informationssamtal genomförts görs av **domare** och kan vara:

- Omedelbar risk för att barnet far illa eller olovligen förs bort.
- Om en förälder är otillgänglig, t.ex. på grund av sjukdom eller att denne befinner sig utomlands på okänd ort.
- Om föräldrarna nyligen (inom ett år) deltagit i samarbetssamtal.

Beslutet att tillåta ett yrkande på grund av särskilda skäl ska dokumenteras. Anteckning i Vera under händelser räcker. Beslutet kan inte överklagas.

1.8 Ansökningsavgift

Handläggningen av ett mål får inte påbörjas förrän ansökningsavgift har kommit in eller rättshjälp har beviljats. Om inte rättshjälp har beviljats ska alltså ansökningsavgiften betalas. Om ansökningsavgiften – trots kompletteringsföreläggande – inte betalas ska stämningsansökan avvisas. En domstolshandläggare upprättar förslag till beslut till en domare eller behörig notarie.

1.9 Rättshjälp

Granskning enligt punkten 1.7 ska ske innan beslut om rättshjälp fattas, men handläggningen ska, som ovan anges, inte påbörjas. Efter de inledande kontrollerna ska domstolshandläggare lämna ansökan om rättshjälp till notarie för bedömning.

Den som har beviljats rättshjälp behöver inte betala ansökningsavgift. Har ansökningsavgift redan betalats in när rättshjälp beviljas ska ansökningsavgiften återbetalas av målkansliet.

Ansökan om rättshjälp ska företes i undertecknat original. Om ansökan ska justeras måste även justeringen företes i undertecknat original.

En ansökan om rättshjälp ska prövas snarast. Den skriftliga ansökan granskas av notarie. Beslut om beviljande av rättshjälp fattas av behörig notarie eller, i mer komplicerade fall, av domare. Beslut om avslag på rättshjälpsansökan fattas alltid av domare. Notarie upprättar förslag till beslut att avslå en ansökan om rättshjälp.

Om begäran om rättshjälp avslås ska parten föreläggas att betala ansökningsavgift, om så inte sker ska ansökan avvisas, se avsnitt 1.8.

Om det föreslagna rättshjälpsbiträdet är en jurist som inte är advokat eller biträdande jurist på en advokatbyrå, och som inte förekommer tidigare i familjemål på domstolen, ska en lämplighetsprövning ske. Det föreslagna rättshjälpsbiträdet ska få tillfälle att komma in med CV och uppgifter om erfarenheter från tidigare rättegångar som rättshjälpsbiträde. Rättshjälpsmyndigheten kan kontaktas för att kontrollera om juristen har godkänts av dem att vara rättshjälpsbiträde i familjemål. I de här fallen ska notarien alltid samråda med familjedomaren eller annan för målet ansvarig domare innan juristen utses till biträde enligt rättshjälpslagen.

För att rättshjälp ska beviljas ställs vissa krav på sökandens ekonomiska underlag och behovet av biträde. Vidare ska alltid en rimlighetsavvägning göras. Ibland kan det för denna bedömning vara nödvändigt att ta reda på mer om parternas tvist. Har parterna tvistat i flera tidigare mål? Har den sökande vunnit framgång tidigare? Om det framgår att käranden har processat med hjälp av rättshjälp om samma sak tidigare ska notarie alltid rådfråga familjedomaren/ansvarig domare innan beslut fattas om rättshjälp.

Om rättshjälp beviljas för underårig kärande bör observeras bestämmelsen i 23 § fjärde stycket rättshjälpslagen om att det får beslutas att någon rättshjälpsavgift inte ska betalas om sökandens ekonomiska förhållanden ger anledning till det.

Justitiekanslern ska underrättas om vissa beslut i rättshjälpsfrågor. Det gäller bl.a. när rättshjälp beviljas trots att sökanden har rättsskyddsförsäkring eller målet rör underhåll (DVFS 2012:15).

Blankett för underrättelse till Justitiekanslern: Underrättelse pga avgörande- Mall Underr- avg- JK om Rättshjälp

1.10 Vem är behörig (har rätt) att föra talan?

Envar kan vara part i en rättegång. Är part under 18 år förs dess talan av ställföreträdare. Parts talan kan föras av ombud. Ett ombud ska ha fullmakt att föra parts talan.

Om fullmakt i original saknas ska det begäras in. En fullmakt i original ska ha företetts för rätten innan målet avslutas. (12 kap 9 § rättegångsbalken) Normalt krävs inte att

fullmakt i original företes innan stämning utfärdas. Vid osäkerhet bör emellertid kontakt tas med domare.

Om originalfullmakt begärs åter tas en kopia på fullmakten och läggs i akten. På kopian antecknas att originalfullmakten har visats upp. Alternativt skannas fullmakten in när den kommer in till tingsrätten och registreras med tillägget ”originalfullmakten uppvisad”. Originalfullmakten kan därefter skickas tillbaka.

Förs talan av socialnämnden ska det finnas ett förordnande från nämnden till den tjänsteman som utför talan. Observera dock att vissa frågor inte kan delegeras till tjänsteman utan måste fattas av nämnden, t.ex. ansökan om särskilt förordnad vårdnadshavare enligt 6 kap. 8 a § föräldrabalken, se 10 kap. 5 § socialtjänstlagen.

1.11 Rätt domstol

Domstolshandläggare ska alltid kontrollera om det är fråga om rätt domstol när ansökan kommer in.

Det är särskilt viktigt att handläggarna kontrollerar att det är fråga om rätt domstol i mål om äktenskapsskillnad eftersom tingsrätten självmant ska pröva sin behörighet. Detta ska ske innan målet ges till notarie för beslut om rättshjälp. Se avsnitt 1.7 och 1.9. Detsamma gäller vid gemensamma ansökningar avseende vårdnad, boende eller umgänge.

Är det fråga om stämning i mål som endast rör vårdnad, boende eller umgänge eller om det är fråga om faderskap görs också en kontroll men det krävs en invändning från en part för att tingsrätten ska kunna avvisa ansökan.

1.11.1 Mål om äktenskapsskillnad

Rätt domstol i mål om äktenskapsskillnad är tingsrätten i den ort där någon av parterna har sitt hemvist. Med hemvist avses den ort där parten var folkbokförd den 1 november föregående år.

Om det kan antas att sekretess gäller för uppgifter om parternas hemvist får målet tas upp även av Stockholms tingsrätt. Det gäller också om det kan antas att sekretess gäller för uppgifter om en parts hemvist och den andra parten saknar hemvist i landet. Rådgör med domare i dessa fall.

Frågan om rätt domstol ska alltid prövas av tingsrätten (10 kap 17 § första stycket 5 rättegångsbalken). Om talan har väckts vid fel domstol, kontakta parterna och hör efter om de har något emot att målet överlämnas till rätt domstol (10 kap 20 a § rättegångsbalken). Beslut om överlämnande fattas av domare och antecknas under ”Händelser” i Vera eller i protokoll. Saknas samtycke eller förekommer något annat hinder för överlämnande ska ansökan avvisas.

Tänk på att hemvistbegreppet är annorlunda om inte någon av parterna var folkbokförd i Sverige den 1 november året innan ansökan gavs in.

- Har ingen av parterna hemvist i landet ska talan väckas vid Stockholms tingsrätt.

- Om parten har hemvist i Sverige när ansökan lämnas in men inte den 1 november året innan ska ansökan handläggas vid tingsrätten och inte vid Stockholms tingsrätt, se bl.a. 7 kap. 2 § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. Där avgörs en persons hemvist utifrån bosättningsplatsen om bosättningen med hänsyn till vistelsens varaktighet och omständigheter i övrigt måste anses stadigvarande.
- Vid minsta tveksamheter ska domare tillfrågas. Se även avsnitt 12.

1.11.2 Mål om vårdnad, boende och umgänge

Mål om vårdnad, boende och umgänge tas upp av rätten i den ort där barnet har sitt hemvist, vilket oftast är där barnet var folkbokfört den 1 november året innan ansökan gavs in.

Om det kan antas att sekretess gäller för uppgifter om barnets hemvist får frågor om vårdnad, boende eller umgänge tas upp även av den domstol där någon av föräldrarna har sitt hemvist. Om det kan antas att sekretess gäller även för uppgifter om föräldrarnas hemvist får frågorna tas upp av Stockholms tingsrätt. Detsamma gäller även om det kan antas att sekretess gäller för barnets och en parts hemvist och den andra parten saknar hemvist i landet. Om det inte finns någon behörig domstol tas frågorna upp av Stockholms tingsrätt. Ta kontakt med domare i sekretessfallen.

Frågan om rätt domstol ska *inte* prövas av tingsrätten självmant i stämningsmål utan först efter invändning (jfr 10 kap. 17 § första stycket 5 rättegångsbalken). Det finns således *inte* någon möjlighet för tingsrätten att lämna över målet till annan tingsrätt enligt 10 kap. 20 a § rättegångsbalken eller att självmant (ex officio) avvisa ansökan. Ansökan kan avvisas först efter foruminvändning (se om sådan i avsnitt 1.12). Det kan dock i många fall vara lämpligt att ta kontakt med ingivaren för att höra efter om han eller hon vill återkalla sin talan eller riskera avvisning. Domstolshandläggare ska alltid kontrollera om vi är rätt forum. Innan kontakt tas med ingivaren om forumfrågan ska emellertid handläggare rådgöra med domare.

Vid gemensam ansökan om vårdnad, boende eller umgänge *ska* rätten pröva sin behörighet självmant. Tingsrätten kan sända över handlingarna till en behörig domstol om sökandena inte har något emot det (se 6 kap. 17 § föräldrabalken och 10 kap. 17 § första stycket 7 samt 10 kap. 20 a § rättegångsbalken). Se vidare om handläggningen ovan under Särskilt vid mål om äktenskapsskillnad.

1.11.3 Mål om fastställelse av faderskap och hävning av faderskap

Mål om fastställande av faderskap väcks

a) Om socialnämnd har ansvar för att faderskapet fastställs – vid rätten i den ort där socialnämnden finns, eller
b) Vid den rätt där mannen ska svara i tvistemål i allmänhet (allmänt tvistemålsforum) eller om talan väcks mot flera män där en av dem har att svara, eller

c) Om mannen är avliden väcks talan mot arvingarna vid den rätt där dödsboet svarar, alt. där någon av dödsbodelägarna svarar i tvistemål i allmänhet (se 3 kap 7 § FB, kommentaren i Zeteo samt 10 kap. 14 § RB)
d) Om ingen behörig domstol finns – vid Stockholms tingsrätt.

Tingsrätten kan vid fall a) flytta över målet till annan domstol om det avsevärt skulle underlätta handläggningen.

Mål om hävande av faderskap och mål om att en faderskapsbekräftelse saknar verkan väcks

a) Vid rätten i den ort där barnet har sitt hemvist, eller
b) Om barnet har avlidit, vid rätten i den ort som har att ta upp tvist om arv efter barnet (dvs. den avlidnes allmänna tvistemåls-forum, se 10 kap 9 § rättegångsbalken), eller
c) Om det inte finns någon annan behörig domstol – vid Stockholms tingsrätt.

Observera att socialnämnden inte får föra negativ bördstalan för barnet. Se vidare om mål om faderskap avsnitt 7.

1.12 Foruminvändning

I mål om vårdnad, boende, umgänge (som inte är gemensam ansökan) och faderskap prövar rätten *inte* självmant om man är behörig, se avsnitt 1.11.

Svaranden måste göra en foruminvändning första gången man ska yttra sig i målet. För faderskapsmålen se dock 3 kap. 7 § FB, 10 kap. 17 och 21 §§ RB (Rättegång II, sid. 28 Ekelöf). Någon möjlighet att i ett mål om vårdnad, boende och/eller umgänge överlämna detta till rätt domstol finns inte utom om det är en gemensam ansökan. Om käranden efter en foruminvändning i rätt tid inte återkallar sin talan ska domstolen avvisa talan. Beslut om avvisning kan sättas upp av notarie och beslutet fattas av domare.

Observera att enligt NJA 2015 s 218 är Stockholms tingsrätt behörig domstol i mål om vårdnad, boende och umgänge när barn har skyddade personuppgifter och det kommer en foruminvändning. Situationen är närmast att likna vid att behörig domstol saknas. Jfr 6 kap. 17 § FB.

1.13 Ofullständig ansökan

Om ansökan inte är fullständig ska käranden föreläggas att komplettera den. Föreläggandet kan ske muntligen. Det ska dock göras skriftligt om det är aktuellt att avvisa ansökan om kompletteringen inte kommer in. Kontakta i så fall familjedomaren. Föreläggandet skickas i lösbrev eller via E-post. I okomplicerade fall kan domstolshandläggarna skriva föreläggandena. I övriga fall skriver domstolshandläggare eller notarie förslag till en domare.

Om det inte kommer in en godtagbar komplettering ska ansökan avvisas (t.ex. om ansökan är så ofullständig att den inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för rättegång). Förslag till beslut kan upprättas av notarie eller domstolshandläggare och beslut fattas av domare.

Avvisning ska inte användas om det enbart är särlevnadsintyg eller bevisuppgift som saknas.

1.14 Mål med internationell anknytning

Är det fråga om ett mål med internationell anknytning (se Bryssel II-förordningen, förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap samt lagen (1904:26) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap) överlämnas målet till familjedomaren eller annan ansvarig domare som tar ställning till frågan om svensk domsrätt. Se vidare om mål med internationell anknytning avsnitt 12.

1.15 Översättning av handlingar

Om ansökan om stämning eller andra handlingar inte är på svenska ska tingsrätten vid behov översätta dem. Är det fråga om en enkel handling på engelska behöver den i allmänhet inte översättas. Handlingar från tingsrätten ska också översättas om det finns behov av det, d.v.s. inte när man bedömer att parten har möjlighet att själv ordna en översättning. I samband med delgivning i utlandet av en handling som är avfattad på svenska kan den behöva översättas.

Observera att kallelser finns översatta i förväg till en del språk (se G:\Stöd i arbetet\Mallar och Lathundar\Översatta handlingar\Kallelse).

1.16 Information om behandling av personuppgifter

När stämning utfärdas eller när handläggning på annat sätt påbörjas ska alltid blanketten ”information om behandling av personuppgifter” skickas ut.

Mall för information om personuppgifter i VERA: Info om personuppgifter

1.17 Sekretess i familjemål

Sekretess gäller för uppgifter om enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden i familjerättsliga mål och ärenden (36 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen) **endast under förutsättning att en part har begärt det**. Ofta är utredningar och yttranden från socialtjänsten sekretessbelagda där på grund av deras sekretessbestämmelser. Denna sekretess överförs alltså inte automatiskt till tingsrätten. Om utredningarna innehåller klart känsliga uppgifter bör domstolen ändå på eget initiativ kunna ta reda på parternas synpunkter i sekretessfrågan (Heuman, Tansjö, Sekretess m.m. hos allmän domstol, 5 uppl, s. 87).

2 Mål om vårdnad, boende och umgänge

2.1 Vad ska kontrolleras i stämningsansökan?

Domstolshandläggaren kontrollerar stämningsansökan enligt avsnitt 1.7 i tillämpliga delar. Särskilt ska följande noteras.

- Finns personbevis för vårdnadsmål?

- Är parternas barn under 18 år?
- Finns interimistiska yrkanden?
- Finns intyg om informationssamtal eller redogörelse för särskilda skäl att få yrkandet prövat utan att parten gått på informationssamtal?

Vad gäller frågan om rätt domstol: se avsnitt 1.11.2 under mål om vårdnad boende och umgänge. Tingsrätten ska inte självmant pröva sin behörighet.

2.2 God man

Om stämningsansökan inte innehåller uppgift om svarandens adress inhämtar domstolshandläggaren dessa uppgifter från käranden muntligen eller genom att utfärda ett skriftligt föreläggande. Om käranden inte känner till svarandens adress och denna inte heller framkommer vid registerslagning beslutar familjedomaren eller annan domare om förordnande av god man (20 kap 2 § och 11 kap. 3a § FB). God man kan förordnas på samma sätt i mål om äktenskapsskillnad (18 kap 1 § ÄktB). Den som förordnas som god man ska vara lämplig för uppdraget. Domstolshandläggaren skriver ett förordnande efter det att man per telefon kontrollerat att den som ska utses vill åta sig uppdraget. Stämning utfärdas sedan enligt nedan genom god man.

Mall för förordnande av god man i VERA: fo,övrigt (blank). Standardtext: Fo god man. Redigera sen till aktuellt lagrum i förordnandet.

2.3 Utfärda stämning

2.3.1 Utan kallelse till muntlig förberedelse

I normalfallet ska stämning utfärdas med föreläggande att komma in med svaromål inom två veckor efter delgivning, utan kallelse till muntlig förberedelse, även om det finns interimistiska yrkanden. Ansökan skickas till svaranden med kopia till uppgivet ombud och med bilagor och information om förenklad delgivning. Domstolshandläggare som har behörighet att utfärda stämning gör det.

Bered samtidigt socialnämnden i barnets kommun tillfälle enligt 6 kap. 19 § andra stycket föräldrabalken att komma in med upplysningar. I vissa fall ska även annan utredning inhämtas se vidare avsnitt 2.5.

Mall för utfärdande av stämning i VERA: Stg - T-mål, indisp. Välj eventuell aktuell standardtext.

Mall för förordnande enligt 6:19 andra stycket i VERA: Underrättelse: underr, soc om vårdnad.

2.3.2 Med kallelse till muntlig förberedelse

Om det finns seriösa och reella påståenden om följande bör stämning utfärdas med kallelse till muntlig förberedelse: Det behövs ett snabbt beslut för att

- barnet annars far illa (allvarliga brister i omsorgen om barnet, våld och missbruk i hemmet)
- det finns risk för att barnet ska föras bort

- parterna är oense om vilken skola/förskola barnet inom kort ska börja i
- parterna är oense om t.ex. läkarvård för barnet.

Rådgör i dessa fall med familjedomaren eller annan ansvarig domare innan stämning med kallelse utfärdas. Sammanträdet ska sättas ut så snart som möjligt och senast inom två månader från det att ansökan kom in. I dessa fall behöver man oftast ta in 6:20 upplysningar, se vidare avsnitt 2.5.

Angående hur det ska kallas: se sammanställning av kallelsescheman, bilaga 4.

2.4 Svaromålet kommer in/tiden har gått ut för att svara

Svaromålet ska innehålla

- svarandens inställning till kärandens yrkanden
- svarandens eventuella egna yrkanden
- en redogörelse för de omständigheterna som åberopas till stöd för talan
- bevisuppgift (oftast inte nödvändigt i detta skede)

Observera om svaromålet innehåller egna yrkanden, begäran om interimistiskt beslut eller påståenden som gör att 6:20 upplysningar ska hämtas in. Svaranden kan själv framställa egna yrkanden om vårdnad, boende och umgänge utan att behöva ansöka om stämning, se vidare avsnitt 2.12. Se om inhämtande av upplysningar i avsnitt 2.5.

Svaromålet skickas snarast till käranden eller ombudet för kännedom eller för yttrande över yrkanden. Detta yttrande ska ha kommit till tingsrätten senast en vecka före den muntliga förberedelsen.

Går svaranden med på kärandens yrkanden behöver målet inte sättas ut till muntlig förberedelse utan tingsrätten kan fatta beslut på handlingarna. Målet överlämnas till familjedomare/domare för beslut eller dom eller annan åtgärd.

2.5 Inhämta yttranden och utredningar från socialnämnden

2.5.1 Inledning

I mål om vårdnad, boende och umgänge har rätten en skyldighet att se till att frågorna i målet blir utredda. Rättens utredningsskyldighet fullgörs bl.a. genom att tingsrätten inhämtar utredning från socialnämnden. Det finns tre olika nivåer av utredning som kan inhämtas, nämligen

1. Upplysningar enligt 6 kap. 19 § andra stycket föräldrabalken (miniminivå)
2. Upplysningar enligt 6 kap. 20 § föräldrabalken, s.k. snabbupplysningar/6:20
3. Vårdnads-, boende- och umgängesutredning enligt 6 kap. 19 § tredje stycket föräldrabalken (”VBU”, en fullständig utredning)

Dessutom kan tingsrätten inhämta yttrande om umgängesstöd enligt 6 kap. 15 c § föräldrabalken.

Observera att begäran om utredning enligt ovan ska ställas till socialnämnden i den kommun eller stadsdel som är aktuell och inte till familjerätten.

2.5.2 Upplysningar enligt 6 kap. 19 § andra stycket föräldrabalken

- Socialnämnden i den kommun där barnet har sitt hemvist bereds tillfälle att inom en vecka lämna upplysningar. Om en av föräldrarna bor i en annan kommun än den där barnen har sitt hemvist så ska även den kommunen beredas tillfälle att lämna upplysningar inom samma tid.

Upplysningar enligt 6 kap. 19 § andra stycket föräldrabalken (FB) måste alltid inhämtas innan tingsrätten avgör ett mål om vårdnad, boende eller umgänge (miniminivå av utredning). Sådana upplysningar ska alltid inhämtas inför en muntlig förberedelse, såvida inte tingsrätten anser att det finns behov av att inhämta s.k. snabbupplysningar enligt 6:20 FB (se nedan).

I praktiken innebär det att socialnämnden gör en slagning i socialregistret och lämnar eventuella uppgifter av betydelse. Eftersom socialnämnden endast bereds tillfälle, måste inte några upplysningar inkomma. Påminnelse ska alltså inte skickas om några upplysningar inte inkommer.

I de flesta fall kan man nöja sig med att inhämta upplysningar enligt 6 kap. 19 § andra stycket föräldrabalken. Domstolshandläggare har behörighet att inhämta sådana upplysningar.

När upplysningar inkommit till tingsrätten ska de skickas för kännedom till parter/ombud.

Om barnet och/eller ena föräldern har **sekretesskyddade personuppgifter** ska upplysningar enligt 6:19 andra stycket inhämtas på samma sätt som vid upplysningar enligt 6:20, se avsnitt 2.5.3 Upplysningar enligt 6 kap 20 § FB.

Mall för förordnande enligt 6:19 andra stycket i VERA: Underrättelse: underr, soc om vårdnad.

2.5.3 Upplysningar enligt 6 kap. 20 § föräldrabalken, s.k. snabbupplysningar

- Endast om det finns **särskild anledning**; t.ex. att det finns en seriös uppgift om att barnet far illa, att det finns risk för att barnet förs bort eller att föräldrarna brister i omsorg om barnet på något annat sätt. Även för att höra äldre barn.
- Tas in från socialnämnderna i båda föräldrarnas hemkommuner/ stadsdelar
- **6 veckors** remisstid
- Tingsrättens begäran ska vara **”riktad”,** dvs. ange vad tingsrätten önskar att socialnämnden ska göra

Tingsrätten kan vidare inhämta upplysningar enligt 6 kap. 20 § föräldrabalken (s.k. snabbupplysningar) inför ett interimistiskt beslut. Sådana upplysningar ska tas in före den muntliga förberedelsen bara om det finns särskild anledning till det (se ovan). Det ska då finnas grund för att dessa upplysningar kommer att ge tingsrätten värdefull information inför ett interimistiskt beslut. Det finns dock inte något som hindrar att tingsrätten inhämtar sådana upplysningar *efter* muntlig förberedelse.

I **tingsrättens förordnande** ska parternas och barnens namn och personnummer anges. Bifoga ansökan om stämning, svaromål och protokoll. Fyll även i en begäran om att socialnämnden skickar tillbaka dokumentet med uppgift om vem som handlägger ärendet, telefonnummer och e-postadress (finns numera med i VERA blanketten).

En begäran om snabbupplysningar ska alltid vara **”riktad”** dvs. innehålla uppgift om det är något särskilt som tingsrätten vill att socialnämnden ska göra, t.ex. höra barnet, höra skol-, förskole- och fritidspersonal eller andra personer och belysa föräldrarnas hemförhållanden. Det är alltid en domare som ska utforma uppdraget till socialnämnden.

När upplysningarna har kommit in till tingsrätten skickas de till ombuden. Parterna ska redan ha fått dem från socialnämnden.

Om barnet och/eller ena föräldern har **sekretesskyddade personuppgifter** ska tingsrätten begära in upplysningar både från den socialnämnd som tillhör personen med sekretesskyddade personuppgifter (den ”dolda” kommunen) och från den andra partens socialnämnd (den ”öppna” kommunen). Detta gäller emellertid bara om parterna inte bor i samma kommun. Om de bor i samma kommun inhämtas bara upplysningar från den socialnämnden. Observera att detta också gäller om parterna bor i olika stadsdelsnämnder. Då ber vi den öppna stadsdelsnämnden om upplysningar och den svarar för båda stadsdelsnämnderna. *Två förordnanden behöver dock skickas, en till den öppna och en till den slutna stadsdelen, då stadsdelarna har olika nämnder och socialregisterutdrag inte får beställas mellan stadsdelarna.*

När upplysningar inhämtas från socialnämnd som tillhör en person med sekretesskyddade personuppgifter bör man i beslutet, när det gäller den dolda kommunen, skriva att upplysningar inhämtas från socialnämnden i ”x kommun”, ”mammans kommun” eller ”pappans kommun”.

Tingsrätten måste alltså fråga en person med sekretesskyddade personuppgifter vilken kommun, eller stadsdel, som är aktuell. En tjänsteanteckning upprättas sedan på ett **separat blad,** dvs inte som anteckning på dagboksbladet.

Tjänsteanteckningen sekretessmarkeras sedan. Den dolda kommunen, eller stadsdelen, ska sedan skicka in sina upplysningar med ett försättsblad där det framgår vilken kommun, eller stadsdel, som upplysningarna kommer från och vilka som inhämtat uppgifterna. **Försättsbladet sekretessmarkeras** därefter. Själva upplysningarna ska vara maskade så att vistelseorten inte röjs. Detta ska emellertid kontrolleras av en domare. Upplysningarna skickas sedan till parterna, men inte de sekretessmarkerade handlingarna. **Socialnämnden bör kontaktas och informeras om hur de ska göra innan ett förordnande skickas på detta sätt.**

Följande åtgärder ska alltså vidtas då upplysningar enligt 6:20 föräldrabalken ska inhämtas från en kommun eller stadsdel där barn och/eller ena föräldern med sekretesskyddade personuppgifter bor.

- I beslut om upplysningar enligt 6:20 bör man, när det gäller en dold kommun, skriva att upplysningar inhämtas från socialnämnden i ”x kommun”, ”mammans kommun” eller ”pappans kommun” eller stadsdel.
- Fråga parten eller ombudet vilken kommun eller stadsdel som är aktuell.
- Upprätta en tjänsteanteckning med svaret på ett separat blad som sen sekretessmarkeras.
- Kontakta socialnämnden i aktuell kommun eller stadsdel och informera om hur de ska göra för att besvara föreläggandet. De ska skicka in sina upplysningar med ett försättsblad där det framgår vilken kommun, eller stadsdel, som upplysningarna kommer från och vilka som inhämtat uppgifterna. Socialsekreterarnas namnteckning ska framgå på försättsbladet och inte i själva upplysningarna. Själva upplysningarna ska vara maskade så att vistelseorten inte röjs.
- Sekretessmarkera försättsbladet när upplysningarna inkommer.
- Domare kontrollerar att själva upplysningarna inte röjer kommunen eller stadsdelen.
- Skicka upplysningarna till parterna, men inte de sekretessmarkerade handlingarna.

Motsvarande gäller då en kommun eller stadsdel ska beredas tillfälle att lämna upplysningar enligt 6:19 andra stycket föräldrabalken.

Hovrätten har fastställt ett beslut från Stockholms tingsrätt att vägra lämna ut uppgifter om vilken den dolda kommunen är, se Svea hovrätts beslut den 8 mars 2017 i mål nr Ö 2121-17.

Mall för förordnande enligt 6:20 i VERA: fo, soc upplysningar FB 6:20. Välj standardtext enligt domarens beslut.

2.5.4 Vårdnads-, boende- och umgängesutredning (VBU), 6 kap. 19 § 3 st FB

- Vid behov av mer utredning.
- Inhämtas först senare i handläggningen efter MUF och efter beslut av domare.
- Utredning begärs normalt av socialnämnden i den kommun/stadsdelsnämnd där **barnet har sitt hemvist**. Om en av parterna bor i en annan kommun/stadsdelsnämnd begärs utredningen där barnet bor *i samråd* med den andra kommunen/stadsdelsnämnden.
- **4 månaders remisstid** (vid särskilda skäl kan tiden förlängas).

Om tingsrätten anser att det finns behov av mer utredning kan tingsrätten ge uppdrag till socialnämnden att verkställa en vårdnads-, boende- och umgängesutredning enligt 6 kap. 19 § tredje stycket föräldrabalken. Sådan utredning inhämtas först senare under handläggningen efter muntlig förberedelse. Domare fattar beslut.

I **tingsrättens förordnande** ska parternas och barnens namn och personnummer anges. Lägg till begäran om att socialnämnden ska skicka tillbaka blanketten med uppgift om vem som handlägger ärendet, telefonnummer och e-postadress. Bifoga

parternas inlagor, protokoll från muntlig förberedelse samt beslut till socialnämnden. Lägg in bevakning och målstatus i Vera.

Om barnet och ena föräldern har **sekretesskyddade personuppgifter** begärs lämpligast vårdnadsutredningen i den andra förälderns hemkommun. När det gäller vårdnads-, boende- och umgängesutredningar anses det inte vara möjligt att hålla en uppgift om vilken socialnämnd som har utfört utredningen hemlig för en part (se t.ex. JK:s beslut den 31 mars 2003, diarienr. 2967-01-21).

När utredningen har kommit in till tingsrätten ska den skickas för kännedom till ombuden. Parterna ska ha fått den från socialnämnden.

Mall för förordnande enligt 6:19 tredje stycket i VERA: fo,soc utredning FB 6:19+. Välj standardtext enligt domarens beslut.

2.5.5 Yttrande om umgängesstöd enligt 6 kap. 15 c § FB

- Yttrande inhämtas **inför muntlig förberedelse** om umgängesstöd bedöms kunna bli aktuellt.
- **En veckas** remisstid
- Inhämtas som huvudregel från socialnämnden i den kommun/stadsdel där barnet har sitt hemvist.

Om ett barn har behov av det kan tingsrätten besluta att umgänge mellan barnet och föräldern ska ske i närvaro av en person som utses av socialnämnden, s.k. umgängesstöd. Det kan t.ex. bli aktuellt om barnet inte har träffat föräldern på länge. Det lämpar sig bäst för mindre barn.

Innan tingsrätten beslutar om umgängesstöd ska tingsrätten inhämta yttrande från socialnämnden. I de flesta kommuner erbjuds umgängesstöd på en lokal som oftast har öppet på helgtid. Uppgifter om detta finns på G:\Stöd i arbetet\Familjemål\Umgängesstöd. Yttrandet ska avse de praktiska förutsättningarna för socialnämnden att erbjuda umgängesstöd. Det är tingsrätten som avgör om det är lämpligt med umgänge med umgängesstöd.

Mall för föreläggande enligt 6:15 c i VERA: fo, soc yttr umgängesstöd

2.6 Samarbetssamtal/Medlare

Tingsrätten kan ge socialnämnden i uppdrag att söka få parterna att komma överens. Beslut om detta fattas oftast efter muntlig förberedelse.

- Skicka beslut om uppdraget till socialnämnden tillsammans med parternas skrifter och protokoll med besked om när resultatet ska redovisas (3 månader efter beslutet). Socialnämnden ska även få kontaktuppgifter till parterna.
- När socialnämndens yttrande inkommer lämnas det till ansvarig domare för beslut om den fortsatta handläggningen.

Mall för förordnande av samarbetssamtal i VERA: fo, soc samarbetssamtal

Tingsrätten kan också ge medlare i uppdrag att söka få parterna att komma överens. Beslut om detta fattas normalt vid muntlig förberedelse.

- Kontaktuppgifter till medlare i familjemål finns på G:\Stöd i arbetet\Familjemål\Familjerätt\Medlare i familjemål-verkställighetsärenden.
- Skicka eller mejla beslut om uppdraget till medlaren tillsammans med parternas skrifter och protokoll med besked om när rapporten ska lämnas till tingsrätten (4 veckor efter beslutet). Medlaren ska även få kontaktuppgifter till parterna.
- När medlarens rapport med kostnadsräkning har kommit in lämnas denna till ansvarig domare för beslut om ersättning av allmänna medel och den fortsatta handläggningen.
- Har medlingen inte resulterat i en överenskommelse men det ändå finns möjligheter att vid en muntlig förberedelse få parterna att komma överens kan medlaren tillsammans med parter och ombud kallas till muntlig förberedelse. Av medlarlistan framgår vilka medlare som är villiga att inställa sig på en muntlig förberedelse. Den ansvarige domaren tar ställning till detta.

Mall för förordnande av medlare i VERA: fo, övrigt (blank). Standardtext: Förordn. Medlare 6:18

2.7 Remisstider

1.	Vårdnads/boende/umgängesutredning 6:19 3 st. FB	4 månader
2.	Upplysningar enligt 6:20 FB (Snabbyttrande)	6 veckor
3.	Yttrande om umgängesstöd enligt 6:15 c FB	1 vecka
4.	Tillfälle att lämna upplysningar enligt 6:19 2 st. FB	1 vecka
5.	Medlaruppdrag enligt 6:18 a FB	4 veckor
6.	Samarbetssamtal enligt 6:18 FB	3 månader

Undantag kan förekomma när t.ex. utredningstiden omfattar semesterperioder. Om utredaren/medlaren begär anstånd ska skälen redovisas för det. Handläggare får bevilja anstånd om tidsplanen inte hotas. Om anståndet innebär att tidsplanen hotas, konferera med familjedomaren/annan ansvarig domare innan beslut fattas.

Observera att det inte finns någon remisstid vid underrättelse enligt 3 § förordningen (1983:490) om skyldighet för domstol att lämna uppgifter beträffande äktenskapsskillnader m.m. Svar inväntas inte.

2.8 Sätta ut målet till muntlig förberedelse

Muntlig förberedelse ska sättas ut **inom två månader** från det att svaromålet har kommit in eller tiden för svaromål har gått ut.

Normalt sätts tiden för den muntliga förberedelsen till två timmar.

Angående hur det ska kallas: se sammanställning av kallelsescheman, bilaga 4.

2.9 Syftet med den muntliga förberedelsen

Syftet med sammanträdet är att reda ut målet och att se till att de frågor som är föremål för domstolens prövning avgörs på ett sätt som tar hänsyn till barnets bästa och är hållbart utifrån ett långsiktigt perspektiv. Det är oftast – men inte alltid – bäst

för gemensamma barn att föräldrarna kommer fram till en samförståndslösning, som kan vara kortsiktig eller slutlig.

Det är viktigt att den domare som leder förhandlingen inte arbetar schablonmässigt utan är lyhörd för den faktiska situationen och utnyttjar de olika alternativ som står till buds. Det är därför av värde att det redan vid den första muntliga förberedelsen slås fast en plan, som med fördel kan avslutas med en bestämd tid för huvudförhandling (tidsplan).

Domaren bör vid den första muntliga förberedelsen ställa sig följande frågor

1. Ska **tillfälliga lösningar** prövas? Om så är fallet bör parterna vid den första förberedelsen kallas till en ny muntlig förberedelse. Om det redan från början står klart att det kommer att behövas flera försöksperioder kan ytterligare en muntlig förberedelse och/eller huvudförhandling bokas ut, och kallas till, i detta skede. Det är sällan rimligt att använda fler än tre försöksperioder. Om parterna inte har lyckats komma överens är det då oftast bättre att kalla till huvudförhandling.
2. Bör målet **avgöras snabbt?** Om parterna nyss har förekommit i en rättegång, det finns risk för att barnet kommer att fara illa på grund av våld, bortförande m.m. bör syftet med sammanträdet vara att undersöka behovet av utredning samt besluta om en hållbar tidsplan med inbokad huvudförhandling så att målet kan avgöras så snabbt som möjligt för barnets bästa. Även om det av andra skäl står klart att ytterligare muntlig förberedelse inte behövs ska huvudförhandling bokas och parterna kallas till den.
3. 3. Ska parterna skickas på **samarbetssamtal eller medling?** Medling är mer intensivt än vad samarbetssamtalen oftast är eftersom redovisningstiden för medlaren är **fyra veckor** medan tiden för samarbetssamtal oftast är **tre månader.** Det kan många gånger vara bra om domaren ringer upp medlaren under förhandlingen så att parterna kan få den första medlartiden redan då. Det finns en förteckning över lämpliga medlare med olika kompetenser angivna under G:\Stöd i arbetet\Familjemål\Familjerätt\Medlare i familjemål-verkställighetsärenden.
4. Vilken **utredning** behövs inför avgörandet? Tänk på att olika typer av *utredningar* inte ska begäras in slentrianmässigt utan endast i de fall där tingsrätten anser att det finns ett behov av en viss utredning. Frågan är inte dispositiv varför parternas begäran om utredning endast är en av flera faktorer som tingsrätten har att beakta inför beslutet. En utredning enligt 6:19 3st FB kan många gånger ersättas av fylliga upplysningar enligt 6:20 FB, i vart fall kan den det om sammandrag av socialtjänstutredningar tas in, vilket bör ske. Det är viktigt att ordföranden, om upplysningar begärs in, lämnar riktlinjer till socialnämnden, t.ex. att höra barnet om sin livssituation, höra skol-, förskole- och fritidspersonal eller andra personer och belysa föräldrarnas hemförhållanden. Ordföranden bör påpeka för parterna vikten av att de är tillgängliga för familjerätten under utredningstiden och att de kommer på kallelse till samtal.

5. Finns behov av **umgängesstöd?** Tänk på att kommunerna/ stadsdelsnämnderna i allmänhet bara har umgängeslokaler att erbjuda under begränsade tider. Uppgifter om detta finns på G:\Stöd i arbetet\Familjemål\Umgängesstöd. Familjerätterna ska få tillfälle att yttra sig inom en vecka enligt 6:15 c § FB om de praktiska förutsättningarna för att anordna umgängesstödet. Beslutet om umgängesstöd ska vara tidsbegränsat. Tänk på att det tar tid, ofta upp emot två månader, innan umgänget med umgängesstöd kan komma igång eftersom barnet ska besöka lokalen eller träffa kontaktpersonen dessförinnan. Om man vill ha en utvärdering av umgängesstödet ska detta begäras av familjerätten.
6. Vilken **bevisning** vill parterna åberopa?
7. När kan **huvudförhandling** hållas och hur ska rättens sammansättning vara då, ska nämnd delta?
8. Det är många gånger möjligt att redan vid den första muntliga förberedelsen göra en **tidsplan** som slutar med att en tid för huvudförhandling bokas. I tidsplanen anges tiden för bevisuppgifter och huvudförhandling. Om vårdnads-, boende- och/eller umgängesutredningen inhämtas är huvudregeln är att huvudförhandling ska hållas **inom två månader** från det att den har/ska ha kommit in.

2.10 Protokoll vid den muntliga förberedelsen

Protokollen ska inte skrivas kronologiskt utan struktureras med rubriker för att

de ska vara lätta att hitta i som t.ex.

- BAKGRUND
- BEGÄRAN OCH INSTÄLLNINGAR
- SKÄL FÖR BEGÄRAN OCH INSTÄLLNINGARNA
- NÄRMARE OM DE ÅBEROPADE OMSTÄNDIGHETERNA
- SAMFÖRSTÅNDSLÖSNING
- BEVISNING
- DEN FORTSATTA HANDLÄGGNINGEN (med tidsplan)
- BESLUT

Parternas utveckling av sin talan (åberopade omständigheter) ska sammanfattas och begränsas till relevanta omständigheter. Tänk på att detaljerade redogörelser för parternas påståenden om varandra kan höja konfliktnivån. Språket ska utgå från tingsrättens riktlinjer för domskrivning och de mallar och autotexter som har tagits fram i domskrivningsarbetet. De beslut som fattats och skälen för dem ska redovisas tydligt och på ett lättillgängligt sätt.

När beslut fattas om yttranden eller utredning av familjerätten ska det redovisas vilken information eller utredning tingsrätten önskar, t.ex. att barnen ska höras. I beslutet ska även tidsfristerna anges.

Det bör även framgå i protokollet om nämnd ska delta vid eventuell huvudförhandling.

Protokollen ska expedieras till såväl parterna som ombuden samt, om de innehåller beslut som rör familjerätten eller det pågår en utredning där, till familjerätten.

2.11 Handläggarnas uppgifter efter muntlig förberedelse

Domstolshandläggarna går igenom protokollet från den muntliga förberedelsen för att se vad som ska göras av dem och expedierar i enlighet med det. Observera särskilt om protokollet innehåller/beslut har tagits om följande.

- **Tidsplan** för målets handläggning (ska finnas om det inte på grund av målets beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl är obehövligt) vilket medför att bevakningar och möten läggs in i VERA
- Begäran om **6:20 upplysningar** (snabbupplysningar) inför ett interimistiskt beslut med precisering av de upplysningar tingsrätten vill ha (remisstid: 6 veckor)
- **Vårdnads-, boende eller umgängesutredning** enligt 6 kap. 19 § tredje stycket föräldrabalken med ev. preciseringar om vilken utredning man vill ha (remisstid: 4 månader).
- Begäran om yttrande från socialnämnden om **umgängesstöd** enligt 6 kap. 15 c § andra stycket föräldrabalken (remisstid: en vecka)
- Uppdrag till socialnämnden om **samarbetssamtal** enligt 6 kap. 18 § föräldrabalken (redovisning inom tre månader)
- Uppdrag till medlare enligt 6 kap. 18 a § föräldrabalken att få föräldrarna att ingå en samförståndslösning (redovisning inom 4 veckor)

2.12 Nya yrkanden

Om någon av parterna kommer in med begäran om nya yrkanden.

- Förelägg motparten att yttra sig, utfärda inte ny stämning
- om snabbupplysningar eller vårdnadsutredning har begärts in sänd över skrifterna till familjerätten
- överlämna frågan till familjedomaren/ansvarig domare om muntlig förberedelse behövs eller beslut ska fattas på handlingarna

Om det inkommer yrkanden som avser annat/andra barn än tidigare ska kontakt med ansvarig domare tas. Sådana yrkanden kan inte framställas formlöst utan bara genom ansökan om stämning. De nya yrkandena ska då hanteras i ett nytt mål som kan handläggas gemensamt med det tidigare målet.

2.13 Samförståndslösning under förberedelsen

Om parterna meddelar att de har kommit överens kan dom meddelas utan förhandling. Mål får dock inte avgöras utan att familjerätten har beretts tillfälle att yttra sig enligt 6 kap. 19 § andra stycket föräldrabalken.

Om familjerätten meddelar att parterna har slutit ett avtal som familjerätten har godkänt ska ombuden underrättas för frågan om återkallande av talan och beslut om avskrivning av målet.

2.14 Åtgärder efter vårdnadsutredningen

När vårdnads-, boende- eller umgängesutredning har kommit in ska målet fortsätta beredas enligt tidsplanen. Om tidsplan inte har bestämts ska ombuden omedelbart bokas in till huvudförhandling inom två månader. Önskar de en fortsatt muntlig förberedelse ska denna bokas in i god tid före huvudförhandlingen. Parterna föreläggs att senast inom två veckor komma in med bevisuppgift. Parterna ska- om inte detta har skett vid den muntliga förberedelsen- tillfrågas om de önskar nämndemän vid huvudförhandlingen.

2.15 Planera för huvudförhandlingen

Huvudförhandlingsplan upprättas av domstolshandläggare, notarie eller domare och godkänns av den domare som ska vara ordförande. Planera in tid för samförståndslösning. Partsförhör bör ofta planeras till en timme. Första vittnet kallas normalt inte förrän 13.30. Av huvudförhandlingsplanen ska det framgå om nämnd ska delta vid huvudförhandlingen.

Familjerättssekreterare ska som huvudregel höras per telefon och familjerättssekreteraren kan då besparas tiden det innebär att resa till tingsrätten. Stäm därför av med ombudet om det räcker med telefonförhör.

Om någon av parterna har tolkbehov och förhandlingen beräknas ta mer än tre timmar ska två tolkar i samma språk kallas (se tingsrättens tolkpolicy på Intranätet).

Den utredning som åberopas som bevisning ska kopieras och delas ut till nämndemännen. Protokollföraren bör dela ut den till nämndemännen innan förhandlingen börjar. Om bevisningen är omfattande kan den med fördel delas ut i god tid innan förhandlingen. Den ska emellertid inte skickas i förväg till nämnden.

Angående hur det ska kallas: se sammanställning av kallelsescheman, bilaga 4.

2.16 EU-intyg om domar och umgänge

På begäran av part ska intyg utfärdas om domar eller interimistiska beslut i äktenskapsmål och ”mål om föräldraskap” d.v.s. mål om vårdnad, särskilt förordnad vårdnadshavare, umgänge och boende. Detta följer av Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 (finns under ÄktP).

När tingsrätten har fattat ett interimistiskt beslut eller meddelat dom om umgänge när någon part har flyttat till ett annat EU-land ska tingsrätten automatiskt utfärda ett intyg på svenska enligt ett formulär, som finns som bilaga till förordningen. Om situationen först senare blir gränsöverskridande ska intyget utfärdas på begäran av part. Intygen undertecknas av ansvarig domare.

En begäran om ett intyg läggs inte upp som ett nytt ärende utan hanteras som en vanlig laga kraft-dom. Arkivet sammanställer intygen som undertecknas av ansvarig domare.

2.17 Socialnämndens uppföljning av umgängesstöd

Det är socialnämndens skyldighet enligt 6 kap. 15 c § fjärde stycket föräldrabalken att följa upp hur umgängesstödet har fungerat. Detta gäller även umgängesstöd i en dom. När en rapport kommer in efter domen har vunnit laga kraft ska den inte aktbilageras. Ordföranden i målet får tillfälle att läsa rapporten. Den skickas sedan upp till administrationen där den registreras.

3 Gemensam ansökan om vårdnad

3.1 Vad ska kontrolleras i ansökningen?

Domstolshandläggaren kontrollerar stämningsansökan enligt avsnitt 1.7 i tillämpliga delar. Särskilt ska följande noteras.

- Finns personbevis för vårdnadsmål (ej äldre än 3 månader)?
- Är parternas barn under 18 år?
- Finns interimistiska yrkanden?
- Har båda sökandena undertecknat ansökan?

Vad gäller frågan om rätt domstol: se avsnitt 1.11.2. Tingsrätten ska självmant pröva sin behörighet.

3.2 Ofullständig ansökan

Se avsnitt 1.13.

3.3 Den fortsatta handläggningen

Socialnämnden ska ges tillfälle att lämna upplysningar enligt 6 kap. 19 § andra stycket föräldrabalken, se vidare avsnitt 2.5.2. Tingsnotarie som har behörighet kan avgöra målet. En gemensam ansökan om vårdnad m.m. som blir tvistig lottas om till tvistigt mål. I sådant fall ändras partsställningen så att den som först begär ensam vårdnad eller liknande blir kärande och den andre föräldern svarande.

Mall för förordnande enligt 6:19 andra stycket i VERA: Underrättelse: underr, soc om vårdnad.

4 Gemensam ansökan om äktenskapsskillnad

4.1 Vad ska kontrolleras i ansökningen?

Domstolshandläggaren kontrollerar stämningsansökan enligt avsnitt 1.7 i tillämpliga delar. Särskilt ska följande noteras.

- Finns det personbevis för äktenskapsskillnadsmål (ej äldre än 3 månader)?
- Är ansökan undertecknad av båda makarna? Observera att blanketten för gemensam ansökan ibland används av en av makarna som en ansökning om stämning.

- Finns uppgift om att någon av makarna varaktigt bor tillsammans med och har vårdnaden om barn under 16 år?
- Finns uppgift om makarna har gemensamma barn under 18 år?
- Finns särlevnadsintyg, dvs intyg att makarna levt isär i minst 2 år, eller annan tydlig uppgift i personbevis, om parterna begär omedelbar dom? Se vidare avsnitt 4.5.

Vad gäller frågan om rätt domstol: se vidare avsnitt 1.11.1. Tingsrätten ska självmant pröva sin behörighet.

4.2 Ofullständig ansökan

Se avsnitt 1.13.

4.3 Underrättelse till socialnämnden då makarna inte begär upplösning av den gemensamma vårdnaden

Enligt 3 § förordningen (1983:490) om skyldighet för domstol att lämna uppgifter beträffande äktenskapsskillnader m.m. ska domstolen innan den avgör ett mål om äktenskapsskillnad mellan makar som har gemensam vårdnad om eget barn, **om inte någon av makarna begär upplösning av den gemensamma vårdnaden,** underrätta socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört om att upplösning av den gemensamma vårdnaden inte har begärts i målet. Underrättelsen skickas då gemensam ansökan kommer in eller samtidigt som stämning utfärdas om denna fråga inte är tvistig. I dessa fall behöver inte socialnämnden komma in med upplysningar.

Mall för underrättelse enligt förordningen (1983:490) i VERA: Underrättelse. underr, soc om äktskilln.

4.4 Tillfälle att lämna upplysningar om parterna begär upplösning av den gemensamma vårdnaden

Om parterna gemensamt begär upplösning av den gemensamma vårdnaden ska socialnämnden beredas tillfälle att inkomma med upplysningar. Se vidare avsnitt 2.5. Upplysningarna ska inhämtas inför dom eller inför interimistiskt beslut, se avsnitt 4.10.

Mall för förordnande enligt 6:19 andra stycket i VERA: Underrättelse: underr, soc om vårdnad.

4.5 Ska äktenskapsskillnaden föregås av betänketid eller inte?

Äktenskapsskillnaden ska vid gemensam ansökan föregås av betänketid om

- Makarna begär det eller
- någon av dem varaktigt bor tillsammans med eget barn under 16 år som står under den makens vårdnad.

Betänketiden löper under minst sex månader och högst ett år. En make har rätt till äktenskapsskillnad utan betänketid vid särlevnad. Se avsnitt 4.6.

En make har också rätt till äktenskapsskillnad utan betänketid om han eller hon gör det sannolikt att han eller hon **har tvingats** att ingå äktenskapet eller om han eller hon har ingått äktenskapet före18 års ålder utan behörig myndighets tillstånd (5 kap. 5 § ÄktB).

4.6 Särlevnad

Har makarna levt åtskilda sedan minst två år har var och en av dem rätt till äktenskapsskillnad utan betänketid, dvs. oavsett om den andra går med på det eller inte och oavsett om det finns barn med i bilden. Det kan hända att äktenskapet inte har varat i två år. Särlevnad i tiden före det äktenskapet ingicks ska dock räknas in i tvåårsperioden (se NJA 2014 s. 750).

Ett sätt att bevisa att makarna har levt åtskilda kan vara att inge s.k. **särlevnadsintyg.** För att godtas som särlevnadsintyg krävs att någon som har kännedom om makarnas förhållande intygar att makarna har levt åtskilda under minst två år och att den intygade personen genom sina personuppgifter går att kontakta. Ett annat sätt är att inge personbevis som visar att parterna varit folkbokförda på olika adresser under nämnda tid. Blankett för särlevnadsintyg kan lämnas ut på förfrågan och finns här: G:\Stöd i arbetet\Mallar och Lathundar\Äktenskapsskillnader.

4.7 Underrättelse om betänketid

Behövs betänketid, ska domstolen

- underrätta parterna om att betänketid löper och
- ge besked om målets fortsatta handläggning.

Det fattas inget beslut om betänketid.

Vid gemensam ansökan om äktenskapsskillnad börjar betänketiden löpa när ansökan inkommer till tingsrätt. I stämningsmål börjar den löpa när svaranden delgetts begäran. Betänketiden löper under minst sex månader (dvs. sex månader plus en dag från den dag då ansökan kom in eller delgavs) men fullföljden ska ges in inom ett år från det att betänketiden började löpa (dvs. på dagen ett år från den dag då ansökan kom in eller delgavs).

Detta innebär att om en ansökan inkommer den 2 februari så kan fullföljd ske tidigast den 3 augusti samma år och senast den 2 februari året efter. Infaller den sista dagen för fullföljd på en helgdag är det första vardagen därefter som gäller (se lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid). Finns inte motsvarande dag i slutmånaden är det den månadens sista dag som gäller.

Domstolshandläggare ska

- Upprätta underrättelse om betänketid
- Lägga in bevakning i Vera för påminnelse efter ca sju månader
- Lägga in bevakning på sista dagen för fullföljd, dvs efter ett år
- Skicka påminnelse om fullföljdstiden till parterna efter ca sju månader

Mall för underrättelse om betänketid i VERA: Underrättelse. underr, -betänketid+

Mall för påminnelse om fullföljd i VERA: Underrättelse. underr, övrig. Standardtext: Påminnelse om fullföljd+

4.8 Fullföljd av äktenskapsskillnad

Någon av parterna måste ansöka om fullföljd för att tingsrätten efter betänketid ska kunna döma till äktenskapsskillnad.

En ansökan om fullföljd kan ske muntligen vid sammanträde, annars ska den ske skriftligen via vanlig post eller mail. I samband med ansökan om fullföljd ska nya personbevis ges in. Dessa får inte vara äldre än tre månader. Saknas personbevis inhämtas de från Infotorg av domstolshandläggare.

En för tidig ansökan ska formellt sett avvisas men domstolshandläggare bör istället kontakta parten per telefon och upplysa denne om att fullföljden inte kan tas upp till prövning och därför inte föranleder någon åtgärd från tingsrättens sida. Går parten inte att nå kan en skrivelse skickas till parten, se nedan.

Om det bara är en av parterna som begär dom på äktenskapsskillnad ska den andra få tillfälle att yttra sig över fullföljden vid avgörandeäventyr. En sådan handling behöver inte delges. Glöm inte att kontrollera om någon part har ny adress och lägg i så fall in i Vera.

Mall för skrivelse till part om förtidig fullföljd i VERA: Underrättelse. underr,övrig. Standardtext: För tidig fullföljd.

4.9 Om fullföljd inte inkommer

Om en ansökan om äktenskapsskillnad inte fullföljs inom ett år från betänketidens början förfaller talan (gäller talan inte längre). Målet skrivs då av från vidare handläggning. Beslutet om avskrivning fattas i protokoll av behörig notarie.

4.10 Interimistiska beslut

Sökandena kan begära att tingsrätten ska besluta omedelbart (dvs. interimistiskt) i olika frågor under betänketiden.

Interimistiska beslut kan avse

- vårdnad, boende och/eller umgänge
- rätt att bo kvar i den gemensamma bostaden
- underhållsbidrag
- besöksförbud

Vid interimistiska beslut om vårdnad boende eller umgänge kan upplysningar enligt 6:19 andra stycket föräldrabalken inhämtas från socialnämnden. Se vidare avsnitt 2.5 och avsnitt 4.4.

Begäran kan också finnas om bodelningsförrättare och ersättningsgaranti för bodelningskostnaderna. Dessa frågor kan handläggas inom ramen för det befintliga målet men även som särskilda ärenden.

4.11 Återkallelse

Om en make återkallar begäran om äktenskapsskillnad sedan gemensam ansökan om äktenskapsskillnad har getts in till domstolen eller sedan makens begäran om äktenskapsskillnad har delgetts den andra maken, ska begäran ändå prövas om den andra maken begär det. Den andra maken ska underrättas om detta när återkallelsen skickas till honom eller henne. (14 kap. 11 § äktenskapsbalken.) Om maken inte begär prövning ska målet skrivas av från vidare handläggning. Återkallelse sker skriftligen, via vanlig post eller mail.

4.12 Avgöra målet genom dom

Förslag till dom på äktenskapsskillnad efter gemensam ansökan sätts upp av domstolshandläggare. Dom efter gemensam ansökan när parterna är överens beslutas av behörig notarie.

Om vårdnaden ska bestå ska det påminnas om det i domen. Eventuella interimistiska beslut ska alltid omprövas i domen.

Oavsett om domen föregås av betänketid eller inte ska underrättelse ha skickats till socialnämnden om makarna har gemensamma barn under 18 år och de inte begär upplösning av den gemensamma vårdnaden. Se vidare avsnitt 4.3. Om parterna begär upplösning av den gemensamma vårdnaden ska i stället socialnämnden få tillfälle att lämna upplysningar. Se vidare avsnitt 2.5 och avsnitt 4.4.

5 Ansökan om stämning i mål om äktenskapsskillnad m.m.

5.1 Vad ska kontrolleras i ansökningen?

Domstolshandläggaren kontrollerar stämningsansökan enligt avsnitt 1.7 i tillämpliga delar. Särskilt ska följande noteras.

- Finns det personbevis för äktenskapsskillnadsmål (som inte är äldre än tre månader)?
- Finns uppgift om att någon av makarna varaktigt bor tillsammans med och har vårdnaden om barn under 16 år?
- Finns uppgift om makarna har makarna har gemensamma barn under 18 år?
- Finns särlevnadsintyg, dvs intyg att makarna levt isär i minst 2 år, eller annan tydlig uppgift i personbevis? Se vidare avsnitt 4.6 och avsnitt 5.6.
- Finns intyg om informationssamtal i de fall det behövs, se avsnitt 1.7.

Vad gäller frågan om rätt domstol: se vidare avsnitt 1.11.1. Tingsrätten ska självmant pröva sin behörighet.

I mål om äktenskapsskillnad kan parterna också föra talan bl.a. om frågor om vårdnad, boende och umgänge. Handläggningen av tvistiga frågor sker enligt riktlinjerna för mål om vårdnad, boende och umgänge, se vidare avsnitt 2.

Mall för utfärdande av stämning om bara äktenskapsskillnad i VERA: Stämning. Stg-ä-skillnad

Mall för utfärdande av stämning om även andra frågor (vårdnad, boende umgänge m.m.) i VERA: Stg - T-mål, indisp. Välj eventuell aktuell standardtext

5.2 Ofullständig ansökan

Se avsnitt 1.13.

5.3 God man

Angående förordnande av god man för svaranden se avsnitt 2.2.

5.4 Underrättelse till socialnämnden

Se avsnitt 4.3.

5.5 Ska äktenskapsskillnaden föregås av betänketid eller inte?

Äktenskapsskillnaden ska i stämningsmål föregås av betänketid om

- Svaranden motsätter sig äktenskapsskillnad, eller inte svarar
- makarna begär det eller
- någon av dem varaktigt bor tillsammans med eget barn under 16 år som står under den makens vårdnad

En make har rätt till äktenskapsskillnad utan betänketid vid särlevnad. Se avsnitt 4.6 och avsnitt 5.6. En make har också rätt till äktenskapsskillnad utan betänketid om han eller hon gör det sannolikt att han eller hon **har tvingats** att ingå äktenskapet eller om han eller hon har ingått äktenskapet före18 års ålder utan behörig myndighets tillstånd (5 kap. 5 § ÄktB).

5.6 Särlevnad

Se avsnitt 4.6.

Om ett särlevnadsintyg kommer in innan stämning utfärdats läggs **autotext om särlevnad** in i stämningen. Om intyget inkommer efter det att stämning utfärdats bör **innebörden** förklaras när det skickas över till motparten för eventuellt yttrande. Följande text kan tilläggas i föreläggandet. ”Makar som lever åtskilda sedan minst två år har enligt lag rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid.”

5.7 Underrättelse om betänketid

Se avsnitt 4.7.

Betänketiden löper i stämningsmål från det datum då svaranden delgavs ansökan om stämning.

5.8 Fullföljd av äktenskapsskillnad

Se avsnitt 4.8.

5.9 Om fullföljd inte inkommer

Se avsnitt 4.9.

5.10 Interimistiska beslut

Käranden eller svaranden kan begära att tingsrätten förordnar interimistiskt i olika frågor under betänketiden. Se om detta i avsnitt 4.10. Handläggningen av tvistiga frågor sker enligt riktlinjerna för mål om vårdnad, boende och umgänge, se vidare avsnitt 2.

5.11 Återkallelse

Se avsnitt 4.11.

5.12 Att avgöra målet genom dom

Se avsnitt 4.12.

5.13 Att registrera omloppstid i Vera

Den som sätter upp förslag till dom på äktenskapsskillnad i tvistigt mål registrerar målets omloppstid.

För registrering av omloppstid vid äktenskapsskillnadsmål (måltyp 210 01) gäller följande:

- Vid registrering av ett avgörande i Vera ska det datum (inkommandedatum) som visas automatiskt i fältet Omloppstid ändras till det datum då fullföljdsansökan inkom.
- Om betänketiden löper ut utan att fullföljdsansökan har kommit in och målet därför skrivs av ska det datum som visas automatiskt i fältet Omloppstid ändras till det datum då betänketiden löpt ut.

Ovan gäller endast måltyp 01, äktenskapsskillnadsmål, i målgrupp 210, familjemål. För övriga mål i målgrupp 210 anges målets inkommandedatum i rutan för omloppstid.

6 Kvarboenderätt / kvarsittanderätt

6.1 Inledning

Fråga om rätt att bo kvar i den tidigare gemensamma bostaden, längst till dess bodelning sker, kan tas upp när som helst i ett mål om äktenskapsskillnad. Frågan kan tas upp både interimistiskt och slutligt. Tingsrätten ska pröva frågan om kvarsittanderätt slutligt när man dömer till äktenskapsskillnad. Om frågan inte är avgjord slutligt när tingsrätten dömer till äktenskapsskillnad (genom deldom eller dom) ska frågan om kvarsittanderätt läggas upp som ett särskilt ärende enligt lagen om domstolsärenden, se Svea hovrätts avgörande den 15 augusti 2018 i mål nr T 4096-18. För det fall frågan om kvarsittanderätt väcks efter det att äktenskapskillnadsmålet har

avgjorts kan beslut om kvarsittanderätt omprövas i ett ärende enligt ärendelagen (18 kap. 2 § ÄktB).

Om tingsrätten genom deldom dömt till äktenskapsskillnad och vårdnads-, boende- och/eller umgängesfrågor finns kvar att pröva ska domstolsärendet handläggas gemensamt med familjemålet. OBS dock att handläggningen i ärenden som huvudregel är skriftlig men att domstolen kan hålla sammanträde om part begär det.

En sambo kan också begära rätt att bo kvar i tidigare gemensam bostad som ska ingå i bodelning. En sådan ansökan handläggs enligt ärendelagen.

6.2 Rättens sammansättning

Domstolens sammansättning vid avgörande är också olika; i ärendets avgörande deltar inte nämndemän. Om det ska vara huvudförhandling med nämnd i familjemålet kan domstolsärendet som handläggs gemensamt antingen avgöras på handlingarna eller så sätts ett sammanträde ut i samband med huvudförhandlingen. Fråga domaren hur denne har tänkt sig.

7 Faderskapsmål

7.1 Allmänt om faderskapsmål

Mål om faderskap är indispositiva mål.

Om modern är gift när ett barn föds anses mannen i äktenskapet vara far (s.k. faderskapspresumtion). I annat fall kan faderskap fastställas genom bekräftelse hos socialnämnden eller genom domstols dom.

Mål om **faderskap** kan avse

- Fastställande av faderskap
- Hävande av faderskap
- Talan om att en faderskapsbekräftelse saknar verkan

Det går att handlägga både hävande och fastställande av faderskap i samma mål.

Socialnämnd har ett särskilt ansvar för att utreda och fastställa faderskap för barn och kan föra talan.

Då insemination utförts m.m. kan hos rätten också väckas **talan om fastställande av föräldraskap** och **talan om att bekräftelse av föräldraskap saknar verkan** (4 kap. 14 § föräldrabalken).

7.2 Talerätt – vem är part och vem har rätt att väcka talan?

Talan om **fastställande av faderskap** väcks av *barnet som alltså är kärande.* Barnets talan kan föras av en eller flera ställföreträdare:

- socialnämnd,
- modern om hon har vårdnaden om barnet, eller

- särskilt förordnad vårdnadshavare.

Den man som kan antas vara far är *svarande*. Är han avliden väcks talan mot den avlidne mannens arvingar (inte dödsboet).

Talan om **hävande av faderskap** kan väckas av

- den man som enligt faderskapspresumtion anses som far, eller
- om han är avliden hans maka eller arvingar, och
- barnet.

Socialnämnden kan alltså inte föra talan om hävande av faderskap.

När mannen eller hans arvingar är kärande väcks talan mot barnet som svarande. När barnet är kärande väcks talan mot mannen eller hans arvingar som svarande.

Ibland är uppgifterna om svarandens identitet bristfälliga. Om svaranden inte är tillfredsställande identifierad föreligger rättegångshinder, vilket kan leda till avvisning. Se vidare rättsfallet NJA 2017 s. 474.

7.3 Forum

Se avsnitt 1.11.3.

7.4 Att handlägga mål om faderskap

7.4.1 Inledande kontroller, ansökningsavgift och rättshjälp

Domstolshandläggaren kontrollerar stämningsansökan enligt avsnitt 1.7 i tillämpliga delar. Domstolshandläggare bereder därefter inte målet.

Tingsrätten får inte börja handlägga ett mål om inte ansökningsavgift betalas alternativt rättshjälp beviljas. Beträffande ansökningsavgift, se avsnitt 1.8. Beträffande rättshjälp, se avsnitt 1.9.

Om rättshjälp beviljas för underårig kärande bör observeras bestämmelsen i 23 § fjärde stycket rättshjälpslagen om att det får beslutas att någon rättshjälpsavgift inte ska betalas om sökandens ekonomiska förhållanden ger anledning till det.

7.4.2 Förordna god man?

I mål om **fastställande** av faderskap förekommer ofta att mannen finns på okänd ort. Tingsrätten ska i sådant fall förordna god man enligt 20 kap. 2 § föräldrabalken att bevaka hans rätt. Tingsrätten ska i dessa fall besluta om ersättning till gode mannen.

I mål om **hävande** av faderskap där föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet får modern inte företräda barnet vid en talan mot mannen som svarande. Om överförmyndarnämnden inte har utsett god man måste i sådant fall tingsrätten förordna god man för barnet enligt 11 kap. 2 § 2 jämfört med 12 kap. 8 § föräldrabalken. Observera att tingsrätten i dessa fall inte ska besluta om ersättning till den gode mannen. Överförmyndarnämnden beslutar om ersättning i dessa fall, även om tingsrätten har förordnat den gode mannen.

Se om förordnande av god man, avsnitt 2.2. Domare fattar beslut om god man.

Mall för förordnande av god man i VERA: Förordnade: fo,övrigt (blank). Standardtext: Fo god man. Redigera sen till aktuellt lagrum i förordnandet.

7.4.3 Utfärda stämning m.m.

Om stämningsansökningen är komplett utfärdas stämning med föreläggande att inkomma med svaromål. Domare fattar beslut om att utfärda stämning och antecknar beslutet i Vera alternativt antecknar domstolshandläggare på uppdrag av domaren. När svaromål inkommer ska det kommuniceras med käranden.

Beroende på svarandens inställning och den bevisning som åberopas kan målet antingen

- avgöras på handlingarna, eller
- sättas ut till muntlig förberedelse.

Finns det en rättsgenetisk undersökning kan målet oftast **avgöras på handlingarna.** Parterna kan i sådant fall beredas tillfälle att slutföra sin talan och kostnadsräkning infordras om rättshjälp är beviljat eller god man är förordnad.

Kan inte målet avgöras på handlingarna ska målet sättas ut till muntlig förberedelse som kan övergå till huvudförhandling i förenklad form (**MUF/ev. HUF).**

Om målet inte avgörs vid huvudförhandling i förenklad form utan vid vanlig huvudförhandling (**HUF)** ska som huvudregel nämnd kallas.

Angående hur det ska kallas: se sammanställning av kallelsescheman, bilaga 4.

7.4.4 Blodundersökning/DNA-undersökning

I målet kan en rättsgenetisk undersökning finnas med som bevisning redan när stämningsansökningen inkommer. I annat fall kan käranden eller svaranden begära att sådan ska utföras under målets handläggning eller så kan domstolen ta upp frågan.

Beslut om rättsgenetisk undersökning fattas av domare och utförs av Rättsmedicinalverket (RMV). Den som omfattas av undersökningen ska först ges tillfälle att yttra sig innan ett sådant beslut fattas.

Vid **expediering** av beslut om rättsgenetisk undersökning ska provtagningsblanketter (hämtas på RMV:s hemsida under Rättsgenetik) bifogas. Om part bor utomlands ska tingsrätten bifoga provtagningskit (beställs från RMV). Provtagning sker i sådant fall genom topsning och inte blodundersökning. RMV ska **underrättas** om beslutet inom en vecka.

Blodprov kan lämnas på **vårdcentral.** Ett alternativ är topsning hos **familjerätten.** Av kontaktuppgifterna till familjerätterna framgår vilka familjerätter som erbjuder topsning (se G:\Stöd i arbetet\Familjemål\Familjerätt\Kontaktuppgifter familjerätter).

Provtagningsblanketterna ska medtas. Blanketterna finns under G:\Stöd i arbetet\Familjemål\Familjerätt\Blankett vid blodanalys - RMV.

Beslut om blodundersökning/DNA-undersökning ska **delges** och bevakning läggs in i VERA i enlighet med beslutet.

Kostnaden för undersökning som beslutats av domstol ska stanna på staten.

För att en undersökning ska genomföras får tingsrätten besluta om **tvångsåtgärder** (vite och biträde av polismyndigheten).

RMV skickar **utlåtande** över undersökningen till tingsrätten. När RMV har informerat att de har fått provet – lägg in en bevakning på yttrande från RMV – fyra veckor.

8 Mål om moderskap

8.1 Allmänt om moderskapsmål

I svensk rätt gäller principen att den kvinna som fött ett barn ska betraktas som barnets mor rättsligt sett (oavsett hur det förhåller sig rent genetiskt).

Det finns inte några bestämmelser om talan om moderskap i föräldrabalken. Möjlighet finns dock att föra talan om

- hävande av moderskap, och
- fastställande av moderskap

enligt reglerna i 13 kap. 2 § rättegångsbalken (om fastställelsetalan). En förutsättning är dock att det råder ovisshet om rättsförhållandet (se NJA 2007 s. 684 om att föräldraskap utgör ett sådant rättsförhållande som kan var föremål för rättegång). Ovissheten i frågan om en kvinna är mor till ett barn ska vidare leda till förfång (nackdel) för käranden.

Fråga om moderskap torde inte kunna vara dispositiv; rätten kan inte vara bunden av ett medgivande eller ha möjlighet att meddela tredskodom i sådana mål. Viss osäkerhet råder dock om hur man ska betrakta dessa mål. Olika domstolar och domare hanterar målen på olika sätt. En del tillämpar reglerna om faderskap analogiskt medan andra tillämpar reglerna om fastställelsetalan.

8.2 Vem är part och vem har rätt att väcka talan?

I föräldrabalken finns det särskilda bestämmelser om talerätt avseende de måltyper som regleras där. Såsom nämnts ovan regleras inte talan om moderskap i föräldrabalken, utan en sådan talan behandlas som en fastställelsetalan enligt rättegångsbalken. Rättegångsbalken innehåller inte några allmänna regler om talerätt.

Barnet och modern torde ha talerätt både avseende fastställande och hävande. Mot bakgrund av ett föräldraskaps rättsverkningar är det möjligt att det föreligger talerätt för ytterligare personer, tex arvingar (jfr reglerna om faderskap).

Talerätten får ses som en processförutsättning och brist i det avseendet leder till avvisning enligt reglerna om rättegångshinder i 34 kap. 1 § rättegångsbalken, vilket tingsrätten ex officio (självmant) ska beakta. Det bör observeras att tingsrätten har en skyldighet att *utreda* frågan om talerätt i familjerättsliga tvistemål (NJA 2017 s. 430).

8.3 Forum

Då det inte finns reglering i föräldrabalken angående talan om moderskap tillämpas de allmänna reglerna i 10 kap. rättegångsbalken om forum.

8.4 Att handlägga mål om moderskap

8.4.1 Förordna god man?

Se avsnitt 7.4.2. God man bör på motsvarande sätt kunna förordnas för barnet vid **hävande** av moderskap (men inte för bortavarande part enligt 20 kap. 2 § föräldrabalken, eftersom den bestämmelsen enligt sin ordalydelse gäller endast vid talan enligt föräldrabalken).

8.4.2 Utfärda stämning

Domare beslutar att utfärda stämning. Svaranden stäms att inkomma med svaromål inom 14 dagar (ej tredskodom).

8.4.3 Blodundersökning/DNA-undersökning

De bestämmelser om rättsgenetisk undersökning som gäller för faderskap gäller f.n. inte mål om moderskap. Tingsrätten kan således inte på motsvarande sätt besluta om sådan undersökning i mål om moderskap. Parterna är i stället hänvisade till att själva ombesörja utredning på egen bekostnad.

Det förekommer att domare tillämpar bestämmelserna om rättsgenetisk undersökning analogiskt, vilket dock inte torde vara förenligt med regeringsformens bestämmelser (jfr NJA 2016 s. 1157).

8.4.4 MUF/HUF

Käranden kallas vid äventyr av att käromålet förfaller. Svaranden kallas personligen vid vite och med information om att målet kan avgöras om hen inte kommer

Bestämmelserna i 20 kap. 1 § föräldrabalken jämfört med 14 kap 17 § äktenskapsbalken om rättens sammansättning med nämnd gäller uttryckligen endast de där angivna målkategorierna. Då talan om moderskap inte anges bör bestämmelserna i rättegångsbalken tillämpas. I 1 kap. 3 a § rättegångsbalken föreskrivs att rätten vid huvudförhandling i tvistemål ska bestå av tre alternativt en domare. Nämnd ska således inte delta. (Jämför NJA 1996 s. 657 som ansågs röra faderskap, varför 20 kap föräldrabalken ansågs tillämpligt.)

9 Mål om underhållsbidrag

9.1 Dispositiva mål

Mål som *endast* avser underhåll till barn är **dispositiva** och handläggs i enlighet med vad som anges i tingsrättens riktlinjer för handläggning av dispositiva tvistemål (se dock RH 1995:27).

9.2 Indispositiva mål med dispositivt inslag

Frågan om underhåll till barn kan också väckas i samband med mål om

- fastställande av faderskap
- äktenskapsmål
- vårdnad om barn
- barns boende
- OBS – kan inte väckas i samband med familjemål om det enbart är fråga om mål om *umgänge* (jfr 7:12 FB).

I dessa fall handläggs frågan om underhållsbidrag i ett i övrigt **indispositivt** mål.

9.3 Forum m.m.

Talan om underhållsbidrag till barn (som inte väcks i faderskapsmål, äktenskapsmål eller mål om vårdnad eller boende) tas upp av rätten i den ort svaranden har sitt hemvist (7:12 FB). Det gäller när båda parter bor i Sverige.

Om det kan antas att sekretess gäller för uppgifter om svarandens hemvist får målet tas upp även av rätten i den ort där käranden har sitt hemvist. Om det kan antas att sekretess gäller även för de uppgifter om kärandens hemvist eller om käranden saknar hemvist i Sverige får målet tas upp även av Stockholms tingsrätt. Rådgör med domare i dessa fall.

Om någon av parterna bor i utlandet bör domare kontaktas för frågan om behörig domstol. I dessa fall kan följande vägledning ges. Vad gäller underhållsskyldighet med EU-anknytning gäller rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet (underhållsförordningen). Underhållsförordningen gäller inom EU från och med den 18 juni 2011. Det innebär också att Haagprotokollet av den 23 november 2007 (2007 års Haagprotokoll) om tillämplig lag avseende underhållsskyldighet ska tillämpas. EU:s underhållsförordning har införlivats i svensk rätt genom lag (2011:603) med kompletterande bestämmelser till EU:s underhållsförordning, numera uppdaterad genom lag (2012:451) som även inbegriper 2007 års Haagkonvention om underhållsskyldighet.

Vad gäller frågan om underhållsskyldighet där länder utanför EU är aktuella gäller äldre konventioner och den nationella privaträttsliga lagstiftningen (t.ex. konventionen av den 20 juni 1956 om indrivning av underhållsbidrag i utlandet (New York – konventionen).

För mål om underhållsbidrag gäller att rätten inte självmant prövar sin behörighet utan frågan om behörighet tas upp endast om svaranden gör foruminvändning. Någon möjlighet att i ett mål om underhåll överlämna detta till rätt domstol finns inte så om käranden efter en i rätt tid framställd foruminvändning inte återkallar sin talan återstår för domstolen att avvisa den.

9.4 Partsställning

När det gäller partsställningen i mål som *endast* rör underhållsbidrag till barn är barnet part i målet. När det gäller mål där även andra frågor – som t.ex. vårdnad, boende och umgänge - är aktuella så är föräldrarna parter, se närmare NJA 1982 s. 376.

9.5 Rättshjälp

Enligt 11 kap 2 § rättshjälpslagen får rättshjälp beviljas endast när det finns särskilda skäl i en angelägenhet som rör underhåll till barn. I NJA 2013 s 226 finns viss vägledning i fråga om bedömningen av rätten till rättshjälp i mål som rör underhållsbidrag till barn. Se vidare avsnitt 1.9.

9.6 Utfärda stämning och kallelse till förhandling m.m.

Om målet *endast* avser underhåll till barn (se under punkten A ovan) och således är dispositivt ska stämning samt kallelse till muntlig förberedelse och huvudförhandling utfärdas vid äventyr av tredskodom.

Om målet avser både frågan om underhåll till barn och frågor som rör mål som angetts under punkten 9.2 ovan ska stämning och kallelse till muntlig förberedelse och huvudförhandling utfärdas på sätt som gäller för indispositiva mål.

Mall för utfärdande av stämning dispositivt mål i VERA: stg, T-mål, tredskodom, välj eventuell standardtext

Mall för utfärdande av stämning indispositivt mål i VERA: Stg - T-mål, indisp. Välj eventuell aktuell standardtext.

Angående hur det ska kallas i indispositiva mål: se sammanställning av kallelsescheman, bilaga 4.

Angående hur det ska kallas i dispositiva mål: se PM om handläggning av dispositiva tvistemål.

10 Verkställighetsärenden

10.1 Inledning

En ansökan om verkställighet kan göras avseende en dom eller ett beslut om vårdnad, boende, umgänge eller överlämnande av barn. En ansökan kan också göras avseende ett avtal som har träffats i dessa frågor om avtalet har godkänts av socialnämnden (21 kap. 1 § FB).

För att domen eller beslutet ska få verkställas krävs att domen eller beslutet har vunnit laga kraft eller gäller omedelbart. Ett avtal om vårdnad, boende och umgänge är verkställbart på samma sätt som ett lagakraftvunnet avgörande av domstol.

Det är också möjligt för en vårdnadshavare att ansöka om överflyttning av ett barn från någon som inte är vårdnadshavare men som har barnet hos sig utan att det finns ett verkställbart avgörande eller avtal (21 kap. 7 § FB). Motsvarande gäller också när

föräldrar, adoptivföräldrar eller särskilt förordnade vårdnadshavare har gemensam vårdnad och någon av dem utan något beaktansvärt skäl egenmäktigt fört bort eller håller kvar barnet (21 kap. 8 § FB).

Observera att handläggningen sker som ett ärende och att verkställighetsärenden ska handläggas skyndsamt (som förtursmål). Huvudregeln är att ingen delgivning krävs vid handläggningen.

10.2 Internationella förhållanden

Bestämmelsen om verkställighet omfattar även utländska domar och beslut som enligt särskilda bestämmelser kan verkställas i Sverige.

En utländsk dom angående vårdnad m.m. gäller dock inte utan vidare. Se bl.a. bestämmelser om erkännande och verkställighet av vårdnadsavgöranden m.m. i Bryssel II förordningen, 1996 års Haagkonvention och den lag som hör till konventionen (lag [2012:38] om 1996 års Haagkonvention och lagen [1998:14] om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn.

Om en ansökan görs med stöd av Bryssel II-förordningen ska det utländska avgörandet och en verkställbarhetsförklaring lämnas in till tingsrätten (om inte verkställighet får ske utan verkställbarhetsprövning och avgörandet är försett med intyg om detta). Se vidare om internationella förhållanden avsnitt 12.

10.3 Åtgärder när en ansökan om verkställighet kommer in

10.3.1 Är tingsrätten behörig att handlägga ärendet?

Behörig domstol är tingsrätten i den ort där barnet har sitt hemvist. Om det redan finns ett pågående mål om vårdnad, boende eller umgänge mellan samma parter och samma barn, får ansökan göras även hos den tingsrätten. Kan det inte fastställas att barnet har hemvist i Sverige och barnet inte omfattas av något pågående mål ska frågan om verkställighet prövas av Stockholms tingsrätt.

10.3.2 Vilken avdelning ska handlägga ärendet?

Ärendet ska lottas till den avdelning som har ett pågående familjemål mellan parterna eller, om något sådant inte finns, till den avdelning som har avgjort det mål som det begärs verkställighet av (tingsrättens arbetsordning, p. 8.2.6).

10.3.3 Inledande handläggningsåtgärder

- När ärendet har lottats till avdelningen ska domstolshandläggaren kontrollera om den aktuella domen eller beslutet som ansökan avser har bifogats. I annat fall ska beslutet eller domen skannas in i ärendet i VERA.
- Avser ansökan ett avtal som socialnämnden har godkänt måste godkännandet lämnas in.
- Avser ansökan överflyttning av barn enligt 21 kap. 7–8 §§ FB bör den sökande ge in en handling som visar att hen har ensam vårdnad om eller del i vårdnaden av barnet.

- Meddela familjedomaren att en ansökan om verkställighet har kommit in till avdelningen.

10.4 Rättshjälp

Verkställighet medför normalt sett rätt till rättshjälp, om de övriga förutsättningar som krävs för rättshjälp är uppfyllda, Se vidare avsnitt 1.9. I verkställighetsärenden bör beslut i fråga om rättshjälp fattas av en domare, efter föredragning av en notarie.

10.5 Skriftväxling

Ansökan om verkställighet skickas till motparten med tillfälle att svara inom en vecka. I föreläggandet ska det upplysas om att ärendet kan avgöras även om något svar inte kommer in.

Om motparten tidigare haft ett ombud men det är oklart hen fortfarande är ombud kan en kopia av ansökan och föreläggandet skickas det tidigare ombudet för kännedom.

Ansökan ska normalt sett inte delges (46 § lagen om domstolsärenden). Bara om delgivning behövs med hänsyn till omständigheterna ska delgivning användas, till exempel om en handling kommer i retur till tingsrätten eller det finns skäl att misstänka att motparten håller sig undan. Ett verkställighetsärende får dock inte avgöras utan att man vet att motparten fått del av ansökan.

10.6 Medling

Medling är huvudregeln. Rätten kan besluta om medling utan att höra parternas inställning. Medlaren ska verka för att den som har hand om barnet frivilligt fullgör det som hen ska göra enligt domen eller beslutet. En medlare bör inte utses om ärendet är särskilt brådskande, om medling har misslyckats tidigare eller det av någon annan anledning bedöms att medling inte kommer att lyckas.

Normalt utses medlare när svar från motparten har kommit in eller svarstiden har löpt ut. Medlaren ska redovisa uppdraget inom 14 dagar. I medlarens uppdrag ingår att klarlägga barnets inställning om det är möjligt och lämpligt. Detta bör anges i beslutet om medling (exempelbeslut finns bland autotexterna).

Lista på medlare finns på G:\Stöd i arbetet\Familjemål\Familjerätt\Medlare i familjemål-verkställighetsärenden.

Ersättning till medlaren betalas av staten. Om medlingen lyckas och sökanden återkallar ansökan ska ärendet avslutas (skrivas av). Se nedan när det gäller frågan om rättegångskostnader.

10.7 Sammanträde

10.7.1 När ska sammanträdet hållas?

I de fall medling har misslyckats eller medling inte har beslutats hålls ofta ett sammanträde. Det är lämpligt att boka in ett sammanträde och samtidigt förelägga

parterna att ange vilken bevisning som åberopas. Ett sammanträde ska bokas ut med skyndsamhet.

10.7.2 Vilka ska kallas till sammanträdet?

Parter som ska höras kan inte höras under sanningsförsäkran vid sammanträdet. Vittnesförhör hålls under ed.

Det finns en möjlighet att höra barnet vid sammanträdet, även om det är ovanligt. Om en part begär det ska beslut fattas av domaren.

Till skillnad från vad som gäller ifråga om ansökan enligt 10.1 ska kallelser till sammanträde delges parter och vittnen men däremot inte ombud.

10.7.3 Rättens sammansättning

Enligt huvudregeln ska rätten bestå av en domare och tre nämndemän. Ärenden om verkställighet är inte lämpliga för fiskaler att hantera eller besluta i. Om rätten anser att det är tillräckligt med en domare och parterna samtycker till det kan ärendet avgöras utan nämnd. Om ärendet är av enkel beskaffenhet behövs inte heller nämnd vid avgörandet. Ett ärende anses t.ex. inte vara av enkel beskaffenhet om omfattande muntlig bevisning har åberopats.

Angående hur det ska kallas: se sammanställning av kallelsescheman, bilaga 4.

10.8 Kan domstolen begära in uppgifter från socialtjänsten?

Domstolens möjlighet att hämta in uppgifter från socialtjänsten gäller endast i mål om vårdnad, boende och umgänge. Det finns inte någon motsvarande rätt när det gäller ärenden om verkställighet. Barnets möjlighet att komma till tals tillgodoses genom medling.

10.9 Jäv?

Det finns i allmänhet inte något hinder mot att den domare som har prövat det tidigare målet i sak, dvs. familjemålet som är föremål för verkställighet, också handlägger och prövar ärendet om verkställighet.

Om det finns ett pågående familjemål och ett verkställighetsärende mellan samma parter bör samordning ske på så sätt att samma domare handlägger och avgör målet och ärendet.

10.10 Tingsrättens prövning

Utgångspunkten vid prövningen av en fråga om verkställighet är att barnets bästa har varit avgörande för den dom, det beslut eller det avtal som ska verkställas. Principen är därför att någon omprövning av avgörandet eller avtalet inte ska göras.
Verkställigheten bör gå ut på att i barnets intresse se till att genomföra det som har bedömts vara till barnets bästa. Om förhållandena vid tidpunkten för verkställighet är sådana att det är uppenbart att verkställigheten är oförenlig med barnets bästa ska ansökan avslås.

10.11 Rättegångskostnader

FB hänvisar till 18 kap. RB i fråga om rättegångskostnader, förutom i de fall då ärendet avslutas för att parterna har träffat en överenskommelse. Det innebär att huvudregeln är att den förlorande parten får betala motpartens kostnader. Om parterna kommer överens får rätten besluta att vardera parten ska ansvara för sina egna rättegångskostnader. Var uppmärksam på om någon av parterna har rättshjälp när beslut fattas i frågan om rättegångskostnader.

11 Överflyttande av vårdnad och särskilt förordnad vårdnadshavare

11.1 Överflyttande av vårdnaden till familjehemsföräldrar (6 kap. 8 § FB)

11.1.1 Bakgrund

Bestämmelsen om dessa mål finns i 6 kap. 8 § föräldrabalken och syftar till att ett barn som rotat sig i ett familjehem inte ska ryckas upp från den invanda miljön där barnet funnit sig till rätta. När ett barn varit placerat i samma familjehem under tre års tid ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att göra en ansökan om överflyttning av vårdnaden.

11.1.2 Talerätt och partsställning

Frågan om överflyttning i sådana situationer kan bara väckas av socialnämnden, men rätten kan självmant ta upp frågan i vissa situationer (se 7 § föräldrabalken).

Socialnämnden sätts upp som kärande och befintlig vårdnadshavare som svarande.

11.1.3 Kontroller

Vanliga kontroller ska göras som t.ex. underskrift, fullmakt (från statsjurist, ombud för soc), ansökningsavgift och forum. Kontrollera särskilt i dessa mål att finns utredning från socialnämnden med angivande av barnet och föräldrarna samt en bakgrundsbeskrivning och en redogörelse för barnets anknytning till familjehemmet och kontakten med de biologiska föräldrarna. Även barnets egen vilja måste finnas med i utredningen och åtagande/samtycke från föreslagna särskilda vårdnadshavare.

11.1.4 Utfärda stämning

Domare beslutar om stämning. Är svarande inte möjliga att nå utses god man. Se avsnitt 2.2. När så sker kan målen oftast avgöras på handlingarna.

11.1.5 Parallella processer – handlägg mål gemensamt

Om det samtidigt vid tingsrätten pågår ett vårdnadsmål mellan barnets föräldrar och ett mål om överflyttande av vårdnaden om barnet till familjehemsföräldrar ska målen handläggas tillsammans och, i vissa situationer, ”familjehemsmålet” prövas först (se Svea hovrätts beslut den 24 januari 2019 i T 11767-18).

11.2 Tillfällig vårdnadshavare (6 kap. 10 d § FB)

11.2.1 Bakgrund

Om det finns behov av att utse en särskilt förordnad vårdnadshavare men det är svårt att snabbt hitta en lämplig person får rätten, om det finns särskilda skäl, utse en tillfällig vårdnadshavare. En tillfällig vårdnadshavare ska utses som på grund av sina kunskaper och erfarenheter och även i övrigt är särskilt lämplig. Den tillfälliga vårdnadshavaren ska inte faktiskt ta hand om barnet.

Talan förs av socialnämnden. Tillfällig vårdnadshavare är främst tänkt för situationen att det förekommit dödligt eller annars allvarligt våld inom familjen (en förälder har dödat den andra föräldern som är vårdnadshavare).

I förarbetena framgår bl.a. följande. Uppdraget som tillfällig vårdnadshavare förutsätter att den som utses, mot bakgrund av sina kunskaper och erfarenheter, bedöms vara särskilt lämplig för uppdraget. Det kan vara fråga om en advokat eller en biträdande jurist på advokatbyrå som har erfarenhet av uppdrag som målsägandebiträde eller särskild företrädare för barn och som har utfört de uppdragen på ett bra sätt. Om det finns en särskild företrädare förordnad för barnet, som har tagit över vårdnadshavarens befogenheter att ta tillvara barnets rätt under en förundersökning och efterföljande rättegång, kan det många gånger finnas anledning att i första hand undersöka om denne är villig att åta sig uppdraget som tillfällig vårdnadshavare för barnet.

Domstolens underlag för ett beslut kommer ofta att vara begränsat. Kravet på utredning får därför anpassas efter omständigheterna i det enskilda fallet och vägas mot vikten av en skyndsam prövning. För ett effektivt förfarande bör socialnämnden till sin ansökan bifoga relevanta delar av den utredning som finns tillgänglig, inklusive uppgifter om vem som nämnden föreslår ska utses och varför den personen bedöms vara lämplig för uppdraget

11.2.2 Kontroller

Vanliga kontroller ska göras som t.ex. underskrift, fullmakt (från statsjurist, ombud för soc), ansökningsavgift och forum. Kontrollera särskilt i dessa mål att finns utredning från socialnämnden med förslag på lämplig person.

11.2.3 Utfärda stämning

Domare beslutar om stämning. Är svarandena inte möjliga att nå utses god man. Se avsnitt 2.2. När så sker kan målen oftast avgöras på handlingarna.

11.3 Särskilt förordnade vårdnadshavare för ensamkommande barn (6 kap. 8 a § FB)

11.3.1 Bakgrund

Bestämmelsen om dessa mål finns i 6 kap. 8 a § föräldrabalken och kom till för att täcka behovet av företrädare för ensamkommande barn sedan uppehållstillstånd beviljats.

11.3.2 Talerätt och partsställning

Talan väcks av socialnämnden (får inte delegeras till enskild person) i den kommun där barnet vistas (6 kap. 17 § FB och 10 § lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn). Det handläggs som ett T-mål. Socialnämnden tas upp som kärande och det ensamkommande barnets föräldrar som svarande. Vanligtvis utses en god man för föräldrarna.

11.3.3 Kontroller

Vanliga kontroller ska dessförinnan göras som ex. underskrift, fullmakt (från statsjurist, ombud för soc), ansökningsavgift och forum.

Kontrollera särskilt i dessa mål att det finns utredning från socialnämnden med angivande av barnet och föräldrarna samt en bakgrundsbeskrivning. I utredningen från socialnämnden ska även finnas förslag på särskild vårdnadshavare samt samtycke/åtagande från denne.

11.3.4 Utfärda stämning

Om det finns adress eller kontaktuppgifter till föräldrarna – kolla med domare i fråga om god man. Domare beslutar om stämning, som sedan utfärdas mot båda vårdnadshavarna genom god man, svaromål 14 dagar. Efter att gode mannen kommit in med svaromål och kostnadsräkning kan målet avgöras på handlingarna. Glöm inte att domen även ska skickas till särskilt förordnade vårdnadshavare, lägg in som övrig aktör i VERA. Expediera till Överförmyndarnämnden vid laga kraft.

12 Familjemål med internationell anknytning

Frågan om svensk domsrätt kan vara komplicerad. Är det fråga om ett mål med internationell anknytning överlämnas målet till familjedomaren eller annan ansvarig domare som tar ställning i frågan.

12.1 Lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap

I 3 kap. lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap stadgas att äktenskapsmål, dvs. mål om äktenskapsskillnad och mål där det är tvist om personerna är förenade i äktenskap med varandra, får tas upp av svensk domstol om

- båda makarna är svenska medborgare,
- käranden är svensk medborgare och har hemvist här i riket eller tidigare har haft hemvist här i riket sedan han eller hon fyllt arton år,
- käranden inte är svensk medborgare men har hemvist här i riket sedan minst ett år,
- svaranden har hemvist här i riket,
- saken rör ogiltighet av vigsel som har förrättats av svensk myndighet eller

- det i annat fall finns särskilda skäl att talan prövas här i riket under förutsättning att en av makarna är svensk medborgare eller käranden inte kan få sin talan prövad i den stat där han eller hon är medborgare eller har hemvist.

Frågor som gäller vårdnaden om barn får tas upp i äktenskapsmål. Om barnet vistas här i landet ska sådana frågor alltid prövas enligt svensk lag.

12.2 Bryssel II-förordningen

Bryssel II-förordningen (Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000) är bindande och direkt tillämplig för alla EU:s medlemsstater utom Danmark. Den gäller frågor om skilsmässa och barn i internationella situationer inom EU. Av förordningen framgår vilken medlemsstats myndigheter som får besluta i frågorna. Den reglerar också hur ett beslut i en medlemsstat kan erkännas och verkställas i annan medlemsstat.

12.3 Verkställighetsförklaring

För att en utländsk dom ska få verkställas i Sverige krävs det att en domstol först fattar ett beslut om att domen är verkställbar, en så kallad verkställbarhetsförklaring. Efter att domstolen har beslutat att domen är verkställbar kan den utländska domen verkställas på samma sätt som en svensk dom.

Om den utländska domen avser umgänge med barn och är försedd med ett intyg i den medlemsstat som har meddelat domen (se art. 40-41 i Bryssel II-förordningen) krävs det inte att en domstol först fattar beslut om en verkställbarhetsförklaring. En sådan dom ska i stället erkännas och vara verkställbar i en annan medlemsstat. I Sverige innebär detta att det utländska avgörandet avseende umgänge får verkställas i enlighet med reglerna i 21 kap. FB.

En ansökan om verkställbarhetsförklaring får göras av den som kan kräva att domen verkställs i ursprungslandet. Ansökan ska vara skriftlig och ska som huvudregel ges in till den av de 24 tingsrätter som prövar verkställighetsärenden inom det upptagningsområde där motparten har sin hemvist. I Stockholms län är det Nacka tingsrätt som prövar denna fråga.

När det gäller utländska domar som rör ett barns person, exempelvis vårdnadsdomar, ska ansökan, i de fall där Bryssel II-förordningen är tillämplig (dock inte vid dom som avser umgänge med barn och är försedd med intyg), göras antingen till den tingsrätt inom vars domkrets motparten har sin hemvist eller till den tingsrätt inom vars domkrets det barn som ansökan avser har sin hemvist (se art. 29.2 i Bryssel II-förordningen).

12.4 Särskild vårdnadstalan efter vägrat återlämnande av barn enligt Haagkonventionen

Vid fall där utländsk domstol vägrat återlämnande av ett barn enligt Haagkonventionen kan tingsrätten efter underrättelse från UD få lägga upp ett ärende där tingsrätten har att underrätta parter om att de kan få vårdnadsfrågan prövad på nytt, se Bryssel II-förordningen 11.6–8.

Underrättelsen måste ha en viss utformning, se 13 § förordningen (2005:97) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen. Parten måste väcka talan genom ansökan om stämning, vilket ska framgå av föreläggandet, och dessutom ska parten få information om hur man gör för att väcka talan. Om parten väcker talan ska detta läggas upp som ett tvistemål. Ärendet ska avslutas genom beslut om avskrivning.

Var uppmärksam på att om en part väcker talan om vårdnad och det kommer fram att det samtidigt pågår ett mål vid en annan tingsrätt om överflyttande av samma barn enligt Haagkonventionen får tingsrätten inte besluta i frågan om vårdnad förrän ansökan om överflyttning har prövats (se 22 § lag [1989:14] om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn).

13 Mallar och lathundar

I kvalitetsarbetet har medarbetare utarbetat blanketter och underrättelser till parter. De finns på G:\Stöd i arbetet\Mallar och Lathundar\Äktenskapsskillnader. Översatta informationsblanketter finns på G:\Stöd i arbetet\Mallar och Lathundar\Översatta handlingar. Mallar och autotexter på formuleringar i interimistiska beslut och domar m.m. i familjemål finns på G:\Utvecklingsarbete\Arbetsgrupper. En lathund med svar på ofta ställda frågor finns på G:\Stöd i arbetet\Mallar och Lathundar\Lathundar

13.1 Bilaga 1 – Flödesschema mål om vårdnad boende och umgänge

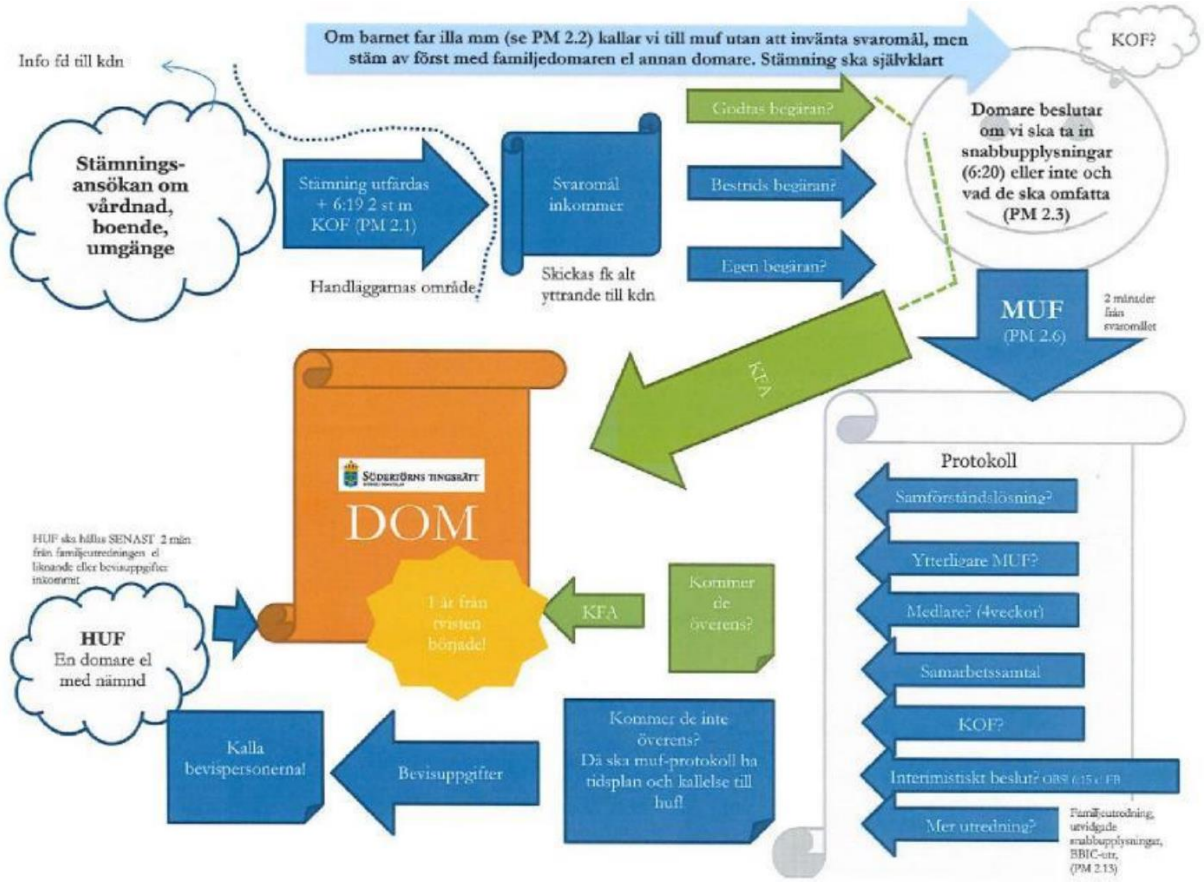

13.2 Bilaga 2 – Flödesschema faderskapsmål

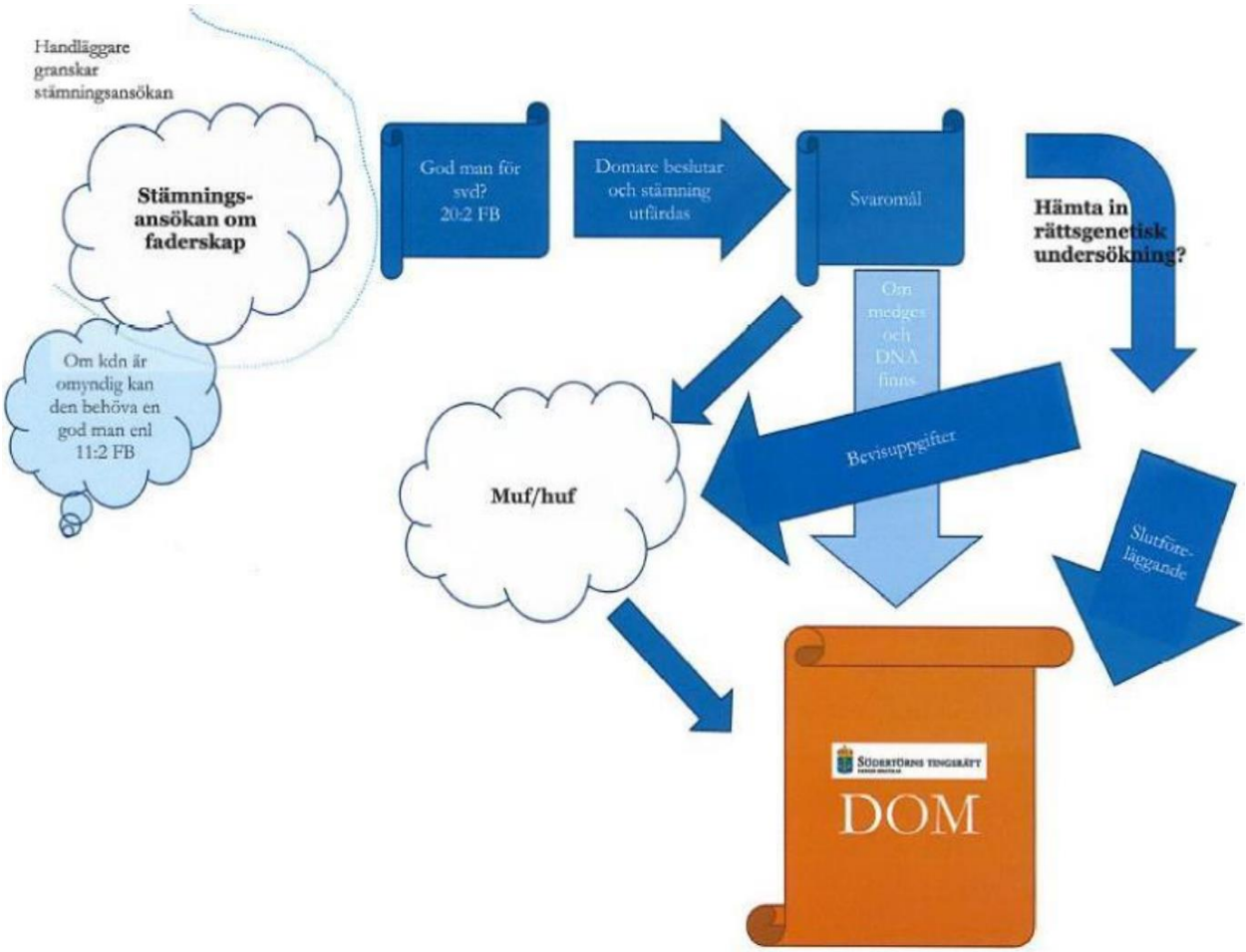

13.3 Bilaga 3 – Flödesschema verkställighetsärenden

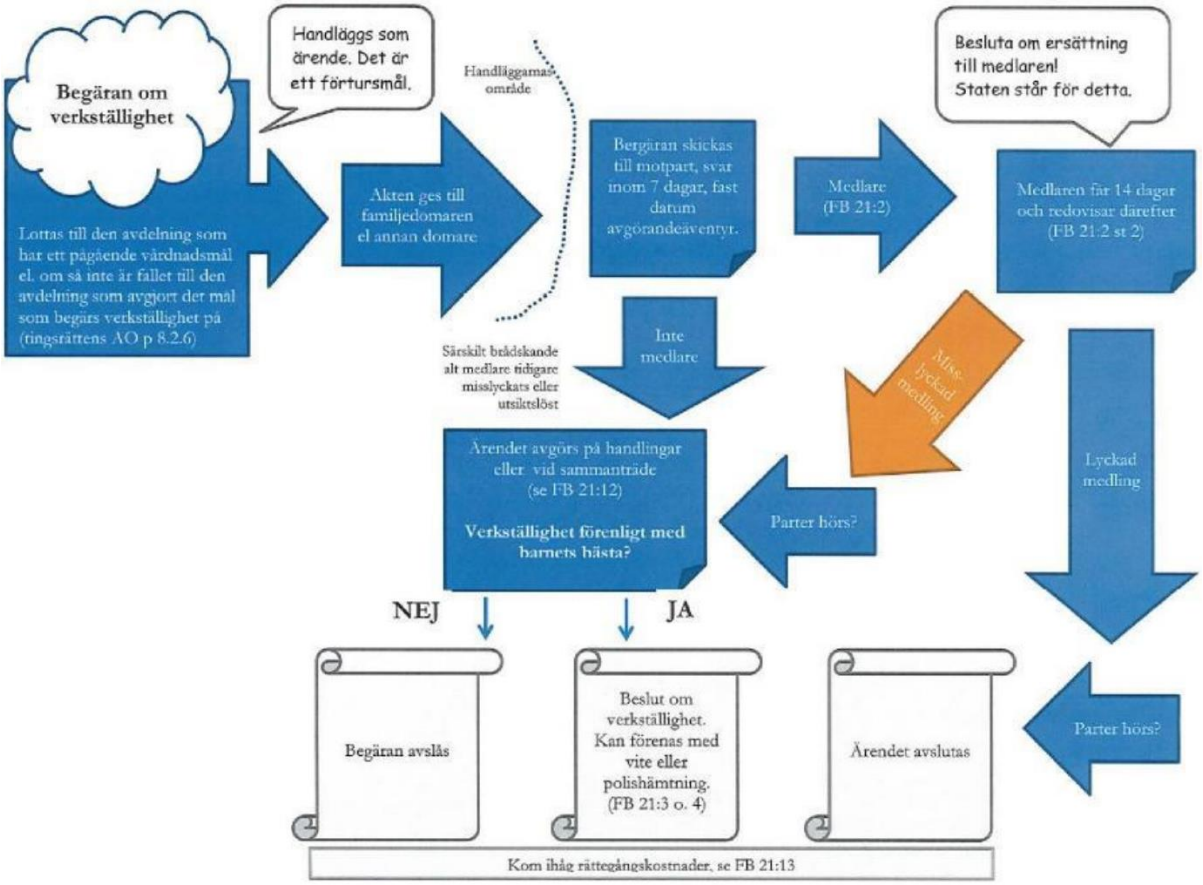

13.4 Bilaga 4 – Sammanställning av kallelsescheman

OBS! Tänk på att välja telefon eller video i kallelsen om personen ska höras via detta (tex ska familjerättssekreterare i regel alltid höras per telefon).

familjerättssekreterare i regel alltid höras per telefon).

Muntlig förberedelse, endast käranden har yrkanden		
Aktör	**Inställelsesätt**	**Kallelse**
Knd	Pers – vite, talan förf, int yrk	Indisp part kall
Du ska närvara personligen. Är du frånvarande utan giltigt skäl kan du bli skyldig att betala (0) kr i vite. Närvarar du varken personligen eller genom ombud, förfaller din talan. Det innebär att dina yrkanden inte prövas. Även om du inte kommer kan tingsrätten pröva redan framställt yrkande om interimistiskt (tillfälligt) beslut.		
Svd	Pers – vite, interim beslut	Stg-kall, indisp
Du ska närvara personligen. Är du frånvarande utan giltigt skäl, kan du bli skyldig att betala (0) kr i vite. Även om du inte kommer kan tingsrätten pröva begäran om interimistiskt (tillfälligt) beslut.		
Omb	Inaktuellt	Ombud mfl, missiv till kall

Muntlig förberedelse, båda parter har yrkanden		
Aktör	**Inställelsesätt**	**Kallelse**
Knd	Pers – vite, talan förf, int yrk	Indisp part kall
Du ska närvara personligen. Är du frånvarande utan giltigt skäl kan du bli skyldig att betala (0) kr i vite. Närvarar du varken personligen eller genom ombud, förfaller din talan. Det innebär att dina yrkanden inte prövas. Även om du inte kommer kan tingsrätten pröva redan framställt yrkande om interimistiskt (tillfälligt) beslut.		
Svd	Pers – vite, talan förf, int yrk	Indisp part kall
Du ska närvara personligen. Är du frånvarande utan giltigt skäl kan du bli skyldig att betala (0) kr i vite. Närvarar du varken personligen eller genom ombud, förfaller din talan. Det innebär att dina yrkanden inte prövas. Även om du inte kommer kan tingsrätten pröva redan framställt yrkande om interimistiskt (tillfälligt) beslut.		
Omb	Inaktuellt	Ombud mfl, missiv till kall

Huvudförhandling		
Aktör	**Inställelsesätt**	**Kallelse**
Knd	Pers – vite, talan förf oavsett omb	Indisp part kall
Du ska närvara personligen. Är du frånvarande utan giltigt skäl, kommer din talan att förfalla. Det innebär att dina yrkanden inte prövas. Du kan även bli skyldig att betala (0) kr i vite.		
Svd	Pers – vite, talan förf oavsett omb, avgöra målet	Indisp part kall
Du ska närvara personligen. Är du frånvarande utan giltigt skäl, kommer din talan att förfalla. Det innebär att dina yrkanden inte prövas. Du kan även bli skyldig att betala (0) kr i vite. Målet kan i vissa fall avgöras även om du inte kommer. I så fall kommer vitet inte att dömas ut.		
Omb	Inaktuellt	Ombud mfl, missiv till kall

Vittne, om ombudet är rättshjälpsbiträde	Pers - vite	Vittne mfl, allm medel kall
Vittne	Pers - vite	Vittne mfl, ensk part+, kall (OBS! fyll i uppgifter till ombud/part)

Faderskapsmål, muf/huf		
Aktör	**Inställelsesätt**	**Kallelse**
Knd	Stf el omb – talan förf	Indisp part kall (gn omb)
Ni ska närvara genom behörig ställföreträdare eller genom ombud med fullmakt. Är ni frånvarande utan giltigt skäl, förfaller er talan. Detta innebär att era yrkanden inte prövas.		
Svd	Pers – vite, avgöra målet	Indisp part kall (genom ev god man)
Du ska närvara personligen. Är du frånvarande utan giltigt skäl, kan du bli skyldig att betala (0) kr i vite. Målet kan i vissa fall avgöras även om du inte kommer. I så fall kommer vitet inte att dömas ut.		
Stf för kdn (vårdnadshavare)	Inaktuellt	Kall allmän laga förfall (+standardtexten om sanningsförsäkran)
Stf/god man för kdn (soc)	-	-

Verkställighetsärenden

Huvudregeln är nämnd, domare ska lämna besked. Kallelser till parter och vittnen delges. Ombud delges inte.

Aktör	**Inställelsesätt**	**Kallelse**
Sökande	Pers – vite, polis, avgöra målet/ ärendet	Kall – part ärende
Du ska närvara personligen. Är du frånvarande utan giltigt skäl kan du bli skyldig att betala (0) kr i vite eller bli hämtad till tingsrätten av polis. Om målet/ärendet kan utredas tillräckligt, kan det i vissa fall avgöras även om du inte kommer. I så fall kommer vitet inte att dömas ut. Om du uteblir får tingsrätten även avskriva målet från vidare handläggning (dvs. utan att pröva din ansökan).		
Motpart	Pers – vite, polis, avgöra målet/ ärendet	Kall – part ärende
Du ska närvara personligen. Är du frånvarande utan giltigt skäl kan du bli skyldig att betala (0) kr i vite eller bli hämtad till tingsrätten av polis. Om målet/ärendet kan utredas tillräckligt, kan det i vissa fall avgöras även om du inte kommer. I så fall kommer vitet inte att dömas ut.		
Omb	Inaktuellt	Ombud mfl, missiv till kall
Vittne*	Pers – vite, polis	Kall – vittne mfl enskild part

* Om parten som åberopat vittnet har rättshjälp får vittnet ersättning av allmänna medel och då ska följande kallelse användas:

Du ska närvara personligen. Är du frånvarande utan giltigt skäl kan du bli skyldig att betala (0) kr i vite eller bli hämtad till tingsrätten av polis.

13.5 Bilaga 5 – Mallar i Vera

- **Mall för information om personuppgifter i VERA:** Info om personuppgifter
- **Mall för förordnande av god man i VERA:** fo,övrigt (blank). Standardtext: Fo god man. Redigera sen till aktuellt lagrum i förordnandet.
- **Mall för utfärdande av** stämning i VERA: Stg - T-mål, indisp. Välj eventuell aktuell standardtext.
- **Mall för utfärdande av stämning om bara äktenskapsskillnad i VERA:** Stämning. Stg-ä-skillnad
- **Mall för utfärdande av stämning dispositivt mål i VERA:** stg, T-mål, tredskodom, välj eventuell standardtext
- **Mall för förordnande enligt 6:19 andra stycket i VERA:** Underrättelse: underr, soc om vårdnad.
- **Mall för förordnande enligt 6:20 i VERA:** fo, soc upplysningar FB 6:20. Välj standardtext enligt domarens beslut.
- **Mall för förordnande enligt 6:19 tredje stycket i VERA:** fo,soc utredning FB 6:19+. Välj standardtext enligt domarens beslut.
- **Mall för förordnande av medlare i VERA:** fo, övrigt (blank). Standardtext: Förordn. Medlare 6:18
- **Mall för underrättelse enligt förordningen (1983:490) i VERA:** Underrättelse. underr, soc om äktskilln.
- **Mall för underrättelse om betänketid i VERA:** Underrättelse. underr, -betänketid+
- **Mall för påminnelse om fullföljd i VERA:** Underrättelse. underr, övrig. Standardtext: Påminnelse om fullföljd+
- **Mall för skrivelse till part om förtidig fullföljd i VERA:** Underrättelse. underr,övrig. Standardtext: För tidig fullföljd.